

23e jaargang no. 4

December 2004

Gildebrief

DE GILDEBRIEF

DE GILDEBRIEF

De Gildebrieff is het verenigingsblad van Het Gilde Vrijwillige Molenaars (GVM). Het blad verschijnt vier keer per jaar en wel in de maanden maart, juni, september en december. De oplage is 2200 stuks.

De redactie is, tenzij anders vermeld, verantwoordelijk voor de inhoud van het blad, met uitzondering van de artikelen van het bestuur van het GVM. De redactie neemt graag kopij en suggesties voor artikelen in ontvangst, maar zij behoudt zich het recht voor artikelen niet, gedeeltelijk of gewijzigd te plaatsen.

Advertenties

Voor bedrijven of instellingen, die gelieerd zijn aan 'de molenwereld', bestaat de mogelijkheid in de Gildebrieff te adverteren. Advertentietarieven zijn op het redactieadres verkrijgbaar.

Bestuur van het GVM

H.C. (Hein) Steinz, Voorzitter, PR en Contact Gildebrieff
Dorpsweg 94, 8051 XW Hattum, tel. 038-4445446
voorzitter@vrijwilligemolenaars.nl

A. (Andreas) de Vos, Vice voorzitter, Regio coördinator en contacten met afdelingen
Meijersloot 35, 1831 EB Koedijk, tel. 072-5617648.
Afdelingscoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

P.J.M. (John) Houben, Secretaris, Coördinator Arbo en Haccp, Contact examencoördinator a.i.
Korhoenderveld 89, 5431 HC, Cuyk, tel. 0485-320994
Secretaris@vrijwilligemolenaars.nl

W.H. (Wouter) de Wekker, Penningmeester, Contact ledenadministratie, Verzendingen en Verzekeringen
Hinkenkamp 43, 7963 DD Ruinen, tel. 0522-472545
penningmeester@vrijwilligemolenaars.nl

P.A.M. (Petro) van Doorne, Coördinator opleidingen, Contact Lesstofcommissie en Werkgroep watermolenaarsopleiding
Steenakker 44, 6651 JE Druten, tel. 0487-515643
opleidingscoördinator@vrijwilligemolenaars.nl

J.G.J. (Joyce) Beneker, Biotoop
Skagerak 352, 2133 DX Hoofddorp, tel. 023-5634193
biotoop@vrijwilligemolenaars.nl

Examencoördinator

P.J.M. (John) Houben
Korhoenderveld 89, 5431 HC, Cuyk, tel. 0485-320994

Ledenadministratie

B.A. (Boudewijn) van Weel
Nwe Bussummerweg 92 1272 CK Huizen, tel 035-5251695
ledenadministratie@vrijwilligemolenaars.nl

Rekeningnummer GVM

Postbank (giro) 2144780 ten name van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars te Ruinen

Steunpunt Molenbiotoop:

De Hollandsche Molen (E-mail adres DHM@molens.nl)
Zeeburgerdijk 139, 1095 AA Amsterdam, tel 020-6238703
telefax 020-6383319

Gildeverzekeringen

Contactpersoon: J. (Jan) van Loenen
Arendshorst 34 3772 RV Barneveld, tel 0342-400630
verzekeringen@vrijwilligemolenaars.nl

Bliksemafleidercontrole

Contactpersoon L.J. Tiggelman
Livius 7, 3962 KD Wijk bij Duurstede tel. 0343-575684

Redactie Gildebrieff

W.E.G. (Willem) Hurkmans, G.J. (Gerrit) Pouw, J.B. van Steensel, H.C. (Hein) Steinz.

Redactieadres

W.E.G. (Willem) Hurkmans, Leliestraat 132
8012 BV Zwolle, tel 038-4214674
redactie@vrijwilligemolenaars.nl

Gilde verzendingen

H.P.A.(Hub) van Erve
Hoevense Kanaaldijk 9 5018 EA Tilburg, tel. 013-5362100
verzendingen@vrijwilligemolenaars.nl

IN DIT NUMMER

pagina

Over het gebruik van de naam van de vereniging en tekeningen	1
Bert van Uffelen	1
Van molenaars voor molenaars	2
Geslaagden, proficiat!	2
Vanuit de Werkgroep Opleidingen	3
Op reis met Gijs (nr. 11)	6
Gezien in Waardenburg	10
Een scheprad met vreemde schoepen	11
Onweer en bliksem	15
Najaarsexcursie afdeling Gelderland	19
Kleine berichten	21
Bestuursbezoek aan de afdeling Utrecht	24
Nieuwjaarsgroet	27

Voorblad:

Zaagmolen "De Salamander" te Leidschendam, een molen die reeds door velen was afgeschreven, zo slecht stond hij er enkele jaren geleden nog bij. Maar door steun van velen is hij weer gerestaureerd tot een werkend juweel voor haar omgeving

Achterblad:

Koren-, pel- en zaagmolen "De Zwaluw" te Birdaard. Ook voor deze molen leek de toekomst erg onzeker. Blikseminslag met als gevolg een felle brand deed de molen sneuvelen. Gelukkig ook hier werden de handen ineen geslagen met als resultaat een unieke molen.

Kopij voor het volgende nummer moet vóór

1 februari 2005

in het bezit zijn van de redactie

Allerhande informatie via onze website:

www.vrijwilligemolenaars.nl

Over het gebruik van de naam van de vereniging en tekeningen

Wij zijn allemaal trots op onze vereniging en willen dat ook naar buiten brengen. Ook velen buiten de vereniging willen laten weten wat wij doen of wat wij samen met hen gedaan hebben. En natuurlijk geeft de uitgebreide lesstof zeer veel informatie, die ook buiten de vereniging gebruikt kan worden.

Elke positieve reclame voor het Gilde is natuurlijk van harte welkom. Er zijn echter wel een paar spelregels waaraan voldaan moet worden.

Het gebruik van de naam Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

De naam van het Gilde is geen handelsnaam of merknaam in de zin van de wet. Echter, de bescherming tegen onrechtmatig handelen, vastgelegd in het algemeen burgerlijk recht, in het bijzonder artikel 6:162 BW, beschermt ook de naam van niet-commerciële verenigingen, stichtingen en groepen. Hierover zijn een aantal relevante rechterlijke uitspraken gedaan.

Gebruik van de naam Het Gilde van Vrijwillige Molenaars is gebonden aan de, schriftelijke, toestemming van het bestuur. Wil je de naam dus gebruiken op folders, boeken of in publicaties, vraag dan eerst toestemming aan het bestuur. Zeker waar het (commerciële) uitgaven betreft, waarop bijvoorbeeld staat 'in samenwerking met Het Gilde van Vrijwillige Molenaars'. Vergeet niet dat als

deze toestemming niet gegeven is, het bestuur een schadeclaim kan neerleggen bij diegene, die zonder toestemming de naam gebruikt in woord of geschrift.

Het gebruik van teksten of tekeningen

"Teksten"

Dit is waarschijnlijk beter bekend bij een ieder. Hier hebben we te maken met de auteurswet. Wil je dus teksten overnemen uit materiaal van de vereniging dan is hiervoor, schriftelijke, toestemming vereist van het bestuur. En omdat de auteurswetgeving een bescherming geeft voor 70 jaar na publicatie, geldt dit voorlopig voor alle verenigingsmateriaal.

Tekeningen en illustraties

Voor de tekeningen in de lesstof ligt dit wat anders. Het auteursrecht ligt hier bij Gerrit Pouw, en bij hem moet je dus ook toestemming vragen als je zijn tekeningen wilt gebruiken in folders of boekjes.

Voor het kopiëren van dit artikel wordt op voorhand toestemming gegeven. Ook hier geldt weer dat van te voren afgesproken veel narigheid achteraf kan voorkomen. Het klinkt allemaal heel erg officieel, maar in de praktijk valt alles reuze mee. Heeft U wensen op dit gebied, maakt u deze dan zonder enige schroom bekend.

Het bestuur

Bert van Uffelen

Op de laatst gehouden contactdag van de afdelingsbesturen, examencommissie enz, werd afscheid genomen van Bert de examencoördinator. Tijdens zijn bestuurslidmaatschap vervulde hij deze functie een aantal jaren en na zijn aftreden nog anderhalf jaar als werkend lid.

Gedurende deze tijd passeerden hem tientallen examens en wellicht honderden namen van kandidaten.

De voorzitter sprak een dankwoord uit waar in hij Bert dankte voor het vele werk dat hij in die tijd wist te verzetten. Tevens wenste hij hem sterkte in de komende tijd, vooral met datgene waardoor hij genoodzaakt was met het werk te stoppen.

Bij dit dankwoord werd een stoffelijke blijk van waardering gevoegd in de vorm van een goede fles wijn en de daarbij passende versnaperingen.

Bert bedankte niet alleen voor de waarderende woorden maar ook voor de samenwerking die hij in de tijd dat hij die functie vervulde, met de diverse geledingen in het Gilde en de Hollandsche Molen.

E.e.a werd nog eens bevestigd door een hartelijk applaus van alle aanwezigen in de zaal.

Van molenaars voor molenaars

Hier een bijdrage, die ik ontving van Toon Diepenbroek over zijn ervaringen met het openleggen van de stenen.

Toon vertelt hoe hij een keer flink geluk heeft gehad bij het openleggen van de stenen.

Het betreft een karwei op de "Marie-Antoinette" in Deurne/Zeilberg.

In de lectuur hierover wordt gewaarschuwd, en niet ten onrechte, dat door de plaatsing van de hijsgaten in de steen, deze bij het keren kan doorschieten.

Ik had bij een paar molens al eens geholpen, maar had steeds gemerkt, dat het keren nogal stroef ging.

Deze keer was het weer hetzelfde geknars en het erbij horende stevig trekken.

Maar toen ineens een daverende dreun, en toen we van de eerste schrik bekomen waren lag de steen op de vloer en gelukkig met een kant op een bintbalk en de andere kant op de meelring. Dit laatste was mijn geluk, want thuis gekomen bleek ik een blauwe teen te hebben, die zonder de meelring gegarandeerd plat zou zijn geweest.

Toen we gingen zoeken, wat er eigenlijk gebeurd was, zagen we dat beide kraanpennen recht afgebroken waren, zonder enig teken van een oude breuk.

Wat wel opviel, was dat het breukvlak van beide pennen er uitzag, alsof ze van gietijzer gemaakt waren. Dit leek ons vreemd en het toeval wil, dat we die dag een smid op bezoek kregen en hebben hem de pennen laten zien. Hij zei, dat zulke dikke pennen bij het smeden een paar keer in het vuur gaan en dan deze structuur krijgen en dus bros worden.

Dus is het eerste advies: controleer voor je met dit karwei begint of de pennen ruim in de ogen van de steenkraan kunnen draaien.

Maar nu weer terug naar onze steen. Die had bij de smak een beschadiging opgelopen.

En wat wil, toeval komt niet vaak alleen, een paar dagen later krijgen we bezoek van Heinrich Van Hees en die bekeek de schade, die we al deels hadden weggekapt.

Hij gaf ons het advies echt alles wat enigszins los zat

weg te halen, omdat dat in de toekomst problemen kon opleveren en dan pas de schade te herstellen.

De schade bleek nogal diep te zitten, zodat we bij het kappen bij de hijsbus uitkwamen.

Toen ontdekten we wat de oorzaak was van het ongeluk.

Wat bleek: deze bus en dus het hijsgat zat niet in lijn met het gat aan de andere kant van de steen en daardoor was alles flink gaan wringen en waren de schokken bij het keren van de steen te groot voor het nogal brosse materiaal van de pennen.

Dus is het zaak ook naar de uitlijning van deze gaten te kijken als het keren van de steen stroef verloopt.

Welnu.

Allereerst dank aan Toon voor deze beschrijving van een bijna-ongeluk.

Hiervan kunnen we leren en daarmee ook onze kennis en de risico-inventarisatie verbeteren.

Oproep:

Collega molenaars, die praktische ervaringen hebben op het gebied van bijna ongelukken bij het hanteren van de werktuigen of bediening en onderhoud van de molen. Stuur ze ons toe. Wij willen deze graag ontvangen en (ook anoniem, zonder opgave van de plaats) opnemen in deze rubriek, zodat wij een beter inzicht krijgen van de risico's waarmee we werken.

Verder: Vorige keer heb ik beloofd een aantal inzendingen op de website te zetten, die gedownload kunnen worden. Dit heeft vertraging. Zodra de website weer goed bijgehouden wordt, komen de inzendingen erop.

Blijf ondertussen insturen, naar email adres arbo@vrijwil.ligemolenaars.nl of per post.

Met vriendelijke groet

John Houben.

Coördinator Arbo en HACCP

Geslaagden, proficiat!

In de tweede helft van 2004 heeft de examencommissie van "De Hollandsche Molen" weer het examen voor het "getuigschrift vrijwillig molenaar" afgenomen. Dit gebeurde op 7 molens met in totaal 23 kandidaten. Van deze kandidaten zijn er 18 geslaagd. Een slagingspercentage van 78%.

Geslaagd zijn:

Windmolenaarsexamen.

Examen op de Vilsterse Molen te Vilsteren

Mevr G. de Lange, Kampen

H. Alberts, Almelo

B. van der Rijst, Zwolle

D.W. Reitsma, Midwolde

Examen op molen "Nieuw Leven" te Valburg

J. van der Wetering, Oene

N.A.M. van den Broek, Warnsveld

J. van Stiphout, Helmond

J.C. van der Have, Oss

Examen op molen "De Hoop" te Wieringerwaard

J.J. Veenstra, Den Helder

C.M. Markham, Schagen

Examen op molen "Windlust" te Wieringen.

B. Batenburg, Schiedam

G.W.J. Hendriks, Monster

R.M. Potter, Den Haag

Q.P.A.M. van Trigt, Den Haag

Examen op molen "De Dog" te Uitgeest

A. Koopal, Koog a/d Zaan.

Examen op molen "Windvang" te Goedereede

L. van der Torren, Vlissingen

J.B. van Steensel, Heinenoord.

Watermolenaarsexamen

Examen op de Oostendorper watermolen te Haaksbergen.

C.D. Veldhuizen, Arnhem.

Van de 23 afgenomen examens zijn er 18 geslaagden. Dit is slagingspercentage van 78%.

Wij wensen jullie proficiat en hopen dat jullie nog lang en met veel plezier op je molen mogen draaien en liefst malen.

Verder proficiat aan de instructeurs en alle anderen, die met hun belangeloze inzet en vrije tijd, hieraan bijgedragen hebben.

John Houben
Examencoördinator

Vanuit de Werkgroep Opleidingen

Langs deze weg willen wij jullie op de hoogte brengen van de laatste ontwikkelingen binnen de werkgroep opleidingen en de status ten aanzien van de werkzaamheden.

De werkgroep opleidingen heeft versterking gekregen vanuit Overijssel en Friesland. In juni namelijk werd de werkgroep uitgebreid met:

- Jan Jansen; molenaar op beltkorenmolen De Grote Geesterse Molen te Geesteren en instructeur voor de afdeling.
- Pieter Hofkamp; molenaar op stellingkorenmolen Welgelegen te Heerenveen en instructeur voor de afdeling.

Samen met Ada Meurs, Dick Jan Braaij, Jan Pieter Molenaar, John Houben en Petro van Doorne is daarmee de werkgroep op de gewenste sterkte gekomen.

Dat was maar goed ook, want in de afgelopen maanden moesten de enquêtes voor de leden en de opleiders verwerkt worden. Op beide enquêtes hadden we met 32 % (565 beantwoorde enquêtes) respectievelijk 60 % (117 beantwoorde enquêtes) een zeer goede respons. Voor het cijfermatige werk moesten alle antwoorden in een database ingevoerd worden, terwijl alle antwoorden op open vragen ook verzameld en gerangschikt werden. Dit is in kleinere teams uitgevoerd. Daarna zijn we als werkgroep meerdere middagen bij elkaar gekomen om gezamenlijk door de verkregen informatie te gaan en ons een beeld te vormen van hetgeen er binnen onze leden en opleiders leeft t.a.v. onze huidige opleidings- en toetsingsmethode. Een en ander is daarna omgezet in een presentatie voor de afdelingen.

Van 13 september tot en met 15 oktober zijn er namelijk in iedere provincie afdelingsavonden gehouden met als thema opleiding. Hier heeft de werkgroep de presentatie gehouden over hetgeen zij in de afgelopen maanden hebben ervaren middels de verschillende enquêtes. Daarna werd, aan de hand van stellingen, gezamenlijk gediscussieerd over de huidige opleidings- en toetsingsmethoden en eventuele verbeteringen daaraan. Alle reacties, suggesties, op- en aanmerkingen ten aanzien van de stellingen zijn genoteerd en daarna per stelling bij elkaar gevoegd en gerangschikt.

Op zaterdag 6 november j.l. hebben we in de opleidingsraad (jaarlijks overleg van afdelingsbesturen, examencommissie en gildebestuur) een presentatie gehouden. Uit de enquêtes kwamen wat betreft de opleiding veel goede punten te voorschijn, maar er waren ook tekortkomingen, die we verzameld hebben in zogenaamde verbeterpunten. Deze verbeterpunten hebben we, samen met de conclusies en aanbevelingen vanuit de stellingen gepresenteerd.

Van deze presentatie hebben we een verslag gemaakt en dat kunnen jullie hierna vinden. Hierbij hebben we de verbeterpunten vanuit de enquêtes onderverdeeld naar het bijbehorende aandachtsgebied, terwijl we de conclusies en aanbevelingen, vanuit de discussie aan de hand van de stellingen, onderverdeeld hebben naargelang de bijbehorende stelling.

Uit de ledenenquête:

T.a.v. taak/eigenschappen van de molenaar

Jullie hebben de eisen genoemd waaraan een molenaar moet voldoen, oftewel datgene wat jullie belangrijk vinden. De belangrijkste eisen zijn:

- kennis van het weer
- diverse vaardigheden
- verantwoordelijkheidsgevoel
- de taak naar de buitenwereld

Het verbeterpunt is dat de opleiding een groter gebied moet gaan bestrijken dan nu, waarbij het accent niet ligt op het technische verhaal alleen, maar ook op het contact met mensen buiten de molen. Dit mag er niet toe leiden dat de lesstof nog uitgebreider wordt.

T.a.v. het instructeurschap

Het moet voor instructeurs en aspirant-instructeurs duidelijker worden wat er van hen verwacht wordt.

Het bleek bijvoorbeeld uit de enquête dat slechts 39 % van de leerlingen op verschillende molens lest en dat 59% gericht is op één molen. Terwijl het juist de bedoeling is dat instructeurs leerlingen stimuleren om naar andere molens te gaan qua functie of type. Verder moeten ze praktische oefeningen doen, theorielessen geven en ook voldoende uitleg geven. Ook blijken er instructeurs te zijn die niet goed uit kunnen leggen.

De verbeterpunten zijn hier dat de instructeur beter gewezen moet worden op zijn taken en dat hij ook didactisch beter geschoold moet worden.

T.a.v. de basiscursus, het blauwe boek

De meeste leden zijn blij en tevreden met de basiscursus.

Verbeterpunten zijn er ten aanzien van:

- Het nog steeds niet klaar zijn
- Het geeft teveel onderdelenkennis en is te weinig basaal
- De tekeningen zijn te moeilijk, ze moeten meer schematisch gemaakt worden.
- Het hoofdstuk over het weer is slecht, geeft geen basiskennis
- Teveel theorie, dat groeit maar aan, het is te uitgebreid
- Graag aanvullingen zoals Arbo, Haccp, brandblussen, reparaties, schiemannen, smeren
- Graag de verplichte stof duidelijk aangeven

T.a.v. het examen

Men ervaart dat tijdens het examen de nadruk ligt op de theorie en men wil graag de nadruk op de praktijk. Verder vindt 70% dat de instructeur/leermeester aanwezig mag zijn bij het examen, terwijl een meerderheid nee zegt tegen verplichte aanwezigheid. Aanwezigheid van de instructeur kan gunstig werken bij examenvrees en dichtklappen.

Suggesties voor de vorm van het examen:

- er is teveel theorie, het examen moet meer praktisch zijn
- de theorie is te zwaar
- praktijk is het belangrijkste

- bij de uitvoering van de praktijk moeten geen andere vragen gesteld worden
- niet doorvragen als de kandidaat het antwoord niet weet
- er moeten duidelijke, rechtstreekse vragen gesteld worden

Suggesties voor een andere manier van examineren:

- het theorie-examen en het praktijkexamen scheiden
- apart theorie-examen, b.v. "multiple choice"
- examens in modules, deelcertificaten
- gemiddeld 9% ervoer dat er niet goed naar hem/haar geluisterd werd tijdens het examen
- gemiddeld 5% zegt dat hij/zij niet genoeg tijd kreeg om te antwoorden
- de gezakte kandidaat ontvangt de rapportage soms pas na 3 maanden, dit is veel te laat

T.a.v. het toelatingsexamen

Het blijkt dat 27% het toelatingsexamen gemakkelijker ervaart dan het landelijk examen en dat zou niet zo moeten zijn. Het toelatingsexamen moet namelijk een weerspiegeling zijn van het landelijk examen.

Verbeterpunt hier is het komen tot een betere afstemming tussen toelatingsexamen en landelijk examen.

T.a.v. de exameneisen

Hier komt naar voren dat 13 % deze eisen helemaal niet kent en 16% geeft zelfs aan dat deze exameneisen niet aansluiten bij het werk als vrijwillig molenaar.

Verbeterpunten zijn hier dat de exameneisen bekend moeten zijn bij alle leden in opleiding en er een betere afstemming komt tussen de exameneisen en het werk van de vrijwillige molenaar.

T.a.v. de opleiding

Volgens 7% van de ontvangen enquêtes blijkt dat de opleiding niet aansluit bij de inhoud van het examen.

Dit is een verbeterpunt en er moet dus nagegaan worden of dit inderdaad zo is en zo ja, hoe dit dan verbeterd kan worden.

Uit de opleiderenquête:

T.a.v. instructeurschap

Door de opleiders is aangegeven wat de belangrijkste eisen voor een instructeur zijn en dat is:

- hij moet het vertrouwen genieten
- hij moet de theorie paraat hebben
- hij moet aantoonbare jarenlange ervaring hebben als molenaar
- hij moet graag instructeur willen zijn
- motivatie wordt hogelijk gewaardeerd
- de instructeur moet de exameneisen goed uitleggen en in staat zijn om de gang van zaken rondom de examens duidelijk uit een te zetten.

Verder heeft 21% van de opleiders geen leerlingen, er is dus opleidingscapaciteit onbenut.

Verbeterpunt kan naar voren komen, door na te gaan waarom een opleider geen leerling heeft.

T.a.v. de deskundigheid van de instructeur

Meer dan de helft van de instructeurs heeft een leerling moeten aanraden te stoppen met de opleiding.

26% geeft aan dat moeilijk te vinden en 33 % wil graag scholing op dit gebied. Ook geeft 33% van hen aan het moeilijk te vinden om instructie over het "weer" te geven.

Verbeterpunt: instructeurs moeten beter toegerust en begeleid worden door het afdelingsbestuur.

T.a.v. het weer

De kennis van het weer wordt als zeer belangrijk gezien. Het weerhoofdstuk uit het blauwe boek wordt daarbij als slecht ervaren en instructeurs hebben moeite met het geven van instructie over het weer.

Duidelijke verbeteringen zijn te realiseren door het herstructureren van het hoofdstuk "weer" en het geven van ondersteuning bij de instructie van "het weer".

T.a.v. de opleiding

Praktische handelingen die op de molen voorkomen worden tijdens de opleiding te weinig geoefend. Het bleek dat slechts 50 % het versteken van de vang oefent en 75 % het voorleggen van een zeil.

Ook hier dus een verbeterpunt om te komen tot betere praktische oefen mogelijkheden.

T.a.v. de lesmethode/lesmiddelen

Bij het inventariseren van de lesmiddelen blijkt dat het blauwe boek veel gebruikt wordt, maar dat er blijkbaar meer nodig is om goed op te leiden. Gezien de opsommingen is er veel aanschouwelijk materiaal nodig en hier kan het gilde op inspringen. 89% van de opleiders heeft bijvoorbeeld geen checklist en 58% zou er graag een willen hebben. De volgende vier behoeftes scoren hoog:

- lesbrieven
- samenvatting blauwe boek
- checklist
- cursussen/bijscholingen/workshops

Verbeterpunten:

Er is enerzijds behoefte aan overleg, op afdelingsniveau en met andere instructeurs over de manier van instructie geven. Anderzijds is er behoefte aan een

Hou streekeigenschappen in ere!

Marc Crins Molenzeilen

- ☛ *Nieuwe molenzeilen; diverse mogelijkheden.*
- ☛ *Reparaties van uw oude zeilen.*
- ☛ *Lui-matten*
- ☛ *Bil kussens (in zeildoek)*
- ☛ *Andere aanverwante artikelen*

Vraag vrijblijvend een offerte aan!

paardebloemstraat 28 -- 5953 GV Reuver
 tel.: (077) 474 80 33 -- fax: (077) 474 80 34
 gsm: (06) 20 94 98 05
www.molenzeilen.com

tussentijdse bespreking met het afdelingsbestuur over de vorderingen van de leerlingen.

T.a.v. het bewaken van de vorderingen van de leerlingen

Van de instructeurs bewaakt 11% de voortgang van de leerling niet en 63% doet dit op zijn gevoel. Verbeterpunt kunnen hier zijn het toepassen van b.v. checklijsten en halfjaarlijkse toetsen.

T.a.v. de exameneisen

23 % vindt de formulering van de exameneisen onvoldoende duidelijk.

Ter verbetering vraagt een aantal mensen:

- meer aandacht voor streekeigen functies
- praktische onderwerpen
- minder theorie
- praktische vaardigheden
- nieuwe ontwikkelingen zoals de Arbo

T.a.v. het examen

Er is een grote groep opleiders die graag een examen mee wil maken. Dit zou het inzicht in de gang van zaken bij het examen, de objectiviteit en de kwaliteit van de opleider ten goede komen.

De transparantie rondom examens kan worden verbeterd.

Vanuit de discussie aan de hand van de stellingen

Stelling 1: Leer en ken de inhoud van het blauwe boek en je slaagt !

Conclusies:

- Het blauwe boek is een goed naslagwerk, maar geen leerboek
- Het is voornamelijk theorie, te uitgebreid, te gedetailleerd, praktijk is belangrijker
- Het vormt wel de basis voor de praktijk
- Examenstof moet duidelijker worden aangegeven
- De instructeur is onmisbaar

Aanbevelingen:

Blauwe boek aanvullen met lesbrieven en een didactische lesbrieven voor de instructeurs. In de lesbrieven moeten de streekeigen termen genoemd worden (deze kunnen door de afdelingen opgesteld worden).

Stelling 2: Je hoeft niet steeds aan het oefenen te zijn om toch maluren te laten aftekenen !

Conclusies:

- Er is geen duidelijke definitie van een maaluur
- Je moet in ieder geval met de molen bezig zijn, maar ook tijdens het koffiedrinken hoor je de molen en leer je dus

Aanbevelingen:

Het zou beter zijn te spreken van aanwezigheidsuren. In het maalboekje zou dan middels kolommen onderscheid gemaakt kunnen worden in categorieën, bv theorie en praktijk, met omschrijving wat er precies gedaan werd. Eventueel zou de instructeur dit alleen in kunnen vullen. Ook in dit opzicht moet er een handleiding komen voor de opleider.

Stelling 3: Instructeurs moeten landelijk met dezelfde lesbrieven werken !

Conclusies:

Groot deel zegt ja tegen lesbrieven, maar ze moeten de streekeigen elementen bevatten, ze moeten eenvoudig van opzet zijn en uitgaan van een minimaal niveau. Ze moeten de vrijheid en de eigen inbreng van de instructeur niet in de weg staan.

Aanbevelingen:

- Lesbrieven is geen goed woord, vervangen door bijvoorbeeld handleiding

- Er goed opletten dat de lesbrieven de exameneisen omvatten en ook duidelijk vermelden

Stelling 4: Een leerling die het nodig heeft dat zijn instructeur bij het examen aanwezig is, is niet zelfstandig genoeg!

Conclusies:

Zelfstandigheid en examenvrees moeten ontkoppeld worden. Bij examenvrees kan aanwezigheid van instructeur ontspannend zijn. Ook komt de transparantie bij het examen nog al eens ter sprake.

Aanwezigheid van de (van een) instructeur voorkomt partijdigheid en indianenverhalen worden voorkomen.

Aanbevelingen:

- Het taboe van de aanwezigheid van de eigen instructeur moet doorbroken (maar hij mag zich niet in het examen mengen); wel alleen op verzoek van de kandidaat
- Aanwezigheid van een andere instructeur onder dezelfde voorwaarden is zeer nuttig in het kader van bijscholing
- Een kandidaat zou zelf zijn examinerator moeten kunnen kiezen.

Stelling 5: Heb je 10 jaar ervaring, moet je me dan nu vertellen hoe ik het moet doen ?

Conclusies:

Iedereen ziet het belang van nascholing.

Aanbevelingen:

Hoe kunnen we deze nascholing realiseren ?

Door:

- Nascholingsavonden voor gediplomeerden
- Nascholingsavonden voor instructeurs
- Toelatingsexamen voor instructeurs
- Aanhangels met extra stof voor instructeurs

Stelling 6: Een goede instructeur redt zich prima met alleen de basiscursus als lesmateriaal !

Conclusies:

- Een instructeur moet inzicht hebben in de materie en deze kunnen uitleggen
- Hij moet meer kennis hebben dan het blauwe boek bevat

Aanbevelingen:

- Instructeurs moeten meer hulpmiddelen gegeven worden; vooralanschouwelijk materiaal
- Ook van didactische aard, bijvoorbeeld over methoden van instructie
- Het blauwe boek is methodisch-didactisch niet best! Tekeningen moeten eenvoudiger

Stelling 7: Om een weersvoorspelling op korte termijn te maken, heb ik dan al die theorie nodig die in het blauwe boek staat ?

Conclusies:

- Het hoofdstuk weer is slecht opgesteld, niet op de praktijk gericht
- Om de verschijnselen aan de lucht te kunnen begrijpen, moet je wel wat theorie hebben als achtergrond
- Sommigen zeggen dat je kunt blindvaren op het weerbericht, maar dat is niet waar. Het is een waarschuwing, maar de lucht moet hier en nu ingeschat worden.

Aanbevelingen:

- Het hoofdstuk weer herschrijven, didactisch en gericht op de waarneming
- De leerling leren kijken naar de lucht door bijvoorbeeld een weerobservatieblaadje dat ieder uur moet worden ingevuld.

Stelling 8: En dat alles alleen om te draaien voor de Prins ?

Conclusies:

- Ook voor draaien voor de Prins is kennis nodig. Draaien op de kale as is gevaarlijker dan belast.

- Het omvat ook de PR, dus iets kunnen vertellen over allerlei molens en mensen enthousiast maken
- Je draait met een kostbaar monument
- De meesten willen met hun molen ook werken
- Veelal vindt men toch dat de opleiding eenvoudiger moet worden, bijvoorbeeld modules
- De vraag is of de doelstelling van het gilde wel juist is
- Misschien moeten de doelstellingen wel veranderd worden nu de molenaar zoveel rollen heeft (zie eerste punt uit ledenenquête) en dus ook de exameneisen

Aanbevelingen:

- Er zou wel een eenvoudigere opleiding naast moeten zijn voor bijvoorbeeld rondleider
- Bied de benodigde kennis aan in hapklare brokken, modules
- Stof over het werken met de molen zou in handleidingen toegevoegd moeten worden

Tijdens de discussies aan de hand van de stellingen kwamen de volgende opmerkingen steeds weer naar voren:

- Modulaire opleiding
- Basisopleiding en vervolgopleiding

- Eenvoudiger functies als gastheer en rondleider
- Eenvoudiger opleiding voor de dorpsmolen.

Als werkgroep zullen we in de komende maanden de enquêtes voor molengerelateerden (molenmakers, rijksdienst, stichtingen, e.d.) en "wereld om ons heen" (andere vrijwilligers organisaties zoals: EHBO, brandweer, zeilschool, e.d.) definitief opstellen en verwerken. Uit al de verzamelde informatie vanuit de verschillende enquêtes zullen een drietal voorstellen tot verbetering of aanpassing van de opleiding, opleidingsstructuur, opleidingsdoelen en de wijze van examineren opgesteld worden. Met deze drie voorstellen komen we, medio februari-maart 2005, voor een tweede ronde langs de afdelingen, om samen met jullie over deze voorstellen te discussiëren.

Namens de werkgroep opleidingen

Petro van Doorne
Coördinator Opleidingen

Op reis met Gijs (nr. 11)

Dit is een zoektocht naar molens en hun verhaal.

Friesland: Houtzaagmolen De Jager te Woudsend met vrijwillige molenaar J.C. van Driel

Het is een gunstige dag in oktober om naar het noorden te rijden door de Flevopolder, langs Almere, Lelystad en Lemmer. In het zuiden laten we de bewolking achter ons. Ter hoogte van Oosterzee is de lucht blauw en blaast de wind over het Tjeukemeer uit het oosten. De Jager zal zijn kunsten kunnen vertonen, want zonder wind geen gezaag. De elektrische aandrijving is allang verdwenen. Als we Woudsend naderen, komt het gevlucht van De Jager al snel in beeld. Deze achtkante rietgedekte molen

Zaagmolen "De Jager" in vervlogen dagen.

op een zaagschuur staat met een wapperende Friese vlag aan het water de Ee. Molenaar van Driel treffen we pas aan, als we diverse steile trappen op zijn geklommen. Hij is even op de kapzolder bezig. Na een eerste kennismaking kunnen we vanaf de stelling beneden de knechtswoningen in een rijtje zien staan. Ze zijn van gele steen gemetseld. Voor het struise molenaarshuis wappert de vlag van de zeilschool. Van Driel stelt voor om eerst de molen los te gooien en daarna koffie te gaan drinken. De roeketting ligt al los op de stelling. Deze molen heeft een vlucht van 18,60 meter en heeft fokwieken, die flink hol van vorm zijn. Verder is de zeeg nogal diep, zodat de trekkracht groot is. 'Deze molen mag niet harder draaien dan zestig enden,' legt de molenaar uit. 'De zeilen zijn, dat is ongebruikelijk, aan de achterkant geklampt, zodat de snelheid wordt gesmoord.' Draait de molen te snel dan krijgen de zaagramen geen tijd om vrij te vallen. Dezelfde kruk die zojuist het raam geheven heeft zal het raam dan ook nog naar beneden drukken. Er zal een bonkende zaagbeweging ontstaan en dat is niet de bedoeling. Nadat de molen met kruiwiel en staaldraad gekrooien is en de vang gelicht, lopen we naar binnen.

Geschiedenis van De Jager

Op oude prenten is te zien dat De Jager tussen twee

De Gebr. Nauta op de zaagvloer toen deze in de dertiger jaren nog in vol bedrijf was.

andere molens aan de Ee heeft gestaan: Houtzaagmolens De Hoop en een poldermolen. Om de scheepstimmerwerven van hout te kunnen voorzien, waren twee houtzaagmolens hard nodig. Vanaf het begin van de achttiende eeuw gonsde het in Woudsend van de scheepvaartactiviteiten.

Vlakbij in het dorp staat het (waarschijnlijk) eerste molenaarshuis, waar een gevelsteen in is gemetseld met de afbeelding van een houtzaagmolen. Het jaartal 1710 geeft vermoedelijk het bouwjaar van de Jager aan. Verder staan de namen Jelle Jurjens en Geertje Dirks vermeld. De Jager zal jarenlang in die familie blijven: zonen, kleinzoon en achterkleinzoon van Jelle en Geertje werkten met de molen. Eind achttiende eeuw was de familie Tromp moleneigenaar, totdat in 1865 de molen publiek verkocht moest worden. Er volgden een aantal eigenaren.

In 1925 gaat de firma Siebolt Nauta en Zonen aan de gang met deze houtzager. Na hun faillissement in 1934 neemt J. Westerhof het zaagbedrijf over, totdat Jacob en Otto Nauta in 1952 de molen terugkopen. In een zware storm in de jaren dertig sneuvelde een roe en dat was het einde van het windtijdperk. Ook al was de molen onttakeld, toch bleven de zaagramen actief door de elektromotor, die op een forse balk boven de stellingdeur werd gemonteerd.

In 1965 kocht de Stichting Zon en Vrijheid uit Amsterdam-Slotermeer het hele molencomplex op om daar hun vakantieactiviteiten voor jongeren en kansarmen te laten plaats vinden. In 1970 continueerde het echtpaar Ben en Truus Davenschot-van der Heijden in 'Het Molenhuis' de zeilschool, die eerst aan de andere kant van het dorp gesitueerd was. Zij hebben zich actief ingezet om de molen weer in bedrijf te brengen. Diverse acties voerde men om geld voor de restauratie bij elkaar te krijgen. In 1975 werd de Jager weer in bedrijf gesteld.

De molenaar en de opleiding

Als geboren Gouwenaar is hij vanuit Den Haag naar het noorden getrokken, molenaar van Driel zou nooit meer terug willen naar het drukke westen. Na jaren in het onderwijs te hebben gewerkt, kan hij zich nu volledig aan de molenwereld wijden. Hij schrijft artikelen over De Jager in het dorpsblad, zit in de redactie van het blad Molinologie van TIMS-Nederland/Vlaanderen en schrijft voor De nieuwe Zelfzwichter, een Gronings molenblad.

Hoe ben je in de molenwereld terecht gekomen? 'Ik ging als zestienjarige jongen hier al zeilen, ben schipper, instructeur geworden en organisator van zeilkampen. Vervolgens verhuisde de zeilschool naar dit molencomplex, waar alleen een molenstomp stond. Vijfentwintig jaar geleden werd de molen gerestaureerd. Toen vroeg men: "Wil je molenaar worden?" 'Van Driel heeft de opleiding bij de Vereniging Gild Fryske Mounders gevolgd, terwijl hij in Groningen woonde. Voor het opzetten van het molenbedrijf werd Jan Coppens van de Penningamolen van Joure gevraagd, die is gekomen en gebleven. De derde molenaar is Lourens Veenstra. Bestaat er een Gilde van houtzagers? Van Driel schudt zijn hoofd, 'Nee, maar het zou er eigenlijk wel moeten zijn.'

Toen hij in Groningen wilde gaan draaien accepteerden ze daar de Friese opleiding niet. 'Toen ben ik hier gebleven.' Binnenkort zal hij zijn 25-jarig jubileum vieren.

Wat is het verschil tussen de opleiding van de Vereniging Gild Fryske Mounders en het Gilde van Vrijwillige molenaars? 'Het uitgangspunt van de Friezen is: de opleiding moet praktisch zijn. De theorie is een aanvulling van de praktijk met de Blauwe map als naslagwerk.' De aanleiding voor de afsplitsing van de Friezen was,

Molenaar Jaap van Driel in zijn element.

dat ze tijdens het landelijke examen niet goed uit de verf kwamen. Een fundamenteel verschil is, dat het Gilde van Vrijwillige Molenaars mensen opleidt voor het draaien met een onbelaste molen. Wil een molenaar het langer volhouden, dan moeten er ook werktuigen zijn om mee te kunnen werken, dus leer je als Friese molenaar werken met een belaste molen.

Hoe zit de opleiding verder in elkaar? 'Je hebt een leermeester-leerling systeem met een vaste lesmolen. De leermeester kan goed beoordelen of een leerling geschikt is en op welk tijdstip er examen gedaan kan worden. Als de leerling stage loopt op andere molens is de leermeester er altijd bij en kan hij beoordelen of de leerling genoeg vaardigheden opdoet. De leermeesters spreken in vergaderingen (6 keer per jaar) de leerlingen door, zodat er een brede beoordeling ontstaat. Het examen wordt afgenomen op de vaste lesmolen door

MOLENSTENEN

Molensteenfabriek Van Vugt levert u naar keuze massieve maalstenen of stenen met een zachte uitslag. Ze worden vakkundig afgewerkt, prima gescherpt en goed onder de rij gebracht.

Wij kunnen u ook van dienst zijn met:

- ✓ nieuwe Duitse blauwe stenen;
- ✓ kunst- en sierstenen;
- ✓ het scherp van molenstenen;
- ✓ deskundige informatie.

Bel voor inlichtingen vrijblijvend met:

H.J.A van Vugt

Molensteenfabriek

Zomereik 10

5682 HH Best (NL)

Tel/Fax: (+31) (0) 499-395454

Zeilmakerij van Neerven bv

opgericht

1925

**van Neerven's
MOLENZEILEN**

'N BEGRIP

**VOOR DE MOLENAAR IN
NEDERLAND, BELGIE**

EN DUITSLAND

**IN KATOEN, WK77 EN
MARLON BOLUS ROOD**

D.van Erpstraat 1

5341 AK OSS Nederland

Telefoon 0412-624028

Telefax 0412-627973

Sinds 1925

de leermeester in het bijzijn van twee gecommiteerden: iemand van de stichting Fryske Mole en een beroepsmolenaar of molenbouwer. Wat het maalboek betreft, geeft Van Driel de voorkeur aan een praktijkboek, waar een lijst met activiteiten moet worden uitgevoerd en afgetekend. Zoals: kammen wassen, diverse knopen maken, stormluiken eruit halen, smeren, enzovoort. Hij heeft vanuit de theorie een vraag voor de lezers van de Gildebrieff: 'Wat is de functie van de uitbrekers?'

Een typisch Friese Houtzaagmolen

We besluiten om de molen te gaan bekijken. Deze heeft van het projectbureau Industrieel Erfgoed een D8: de hoogste waardering gekregen, bestaande uit drie dingen: de illustratieve waarde, de zeldzaamheid en de compleetheid.

Zeker is deze houtzager een verfraaiing van het landschap. De zaagschuur is vijftig meter lang en staat op poeren, die op een stevige kleilemrug gemetseld zijn. Omdat deze rug te smal is verzakken ze aan één zijde. Op het ondervierkant en het tussentafelement is het rietgedekte achtkant gebouwd. Typisch Fries is volgens de molenaar de verbinding tussen de korbelen en de stijlen op de middenschreef van de stijl. Hierdoor

De sleepheiling waar over het te zagen hout de molen wordt binnen gebracht

krijg je met relatief lichte balken een stevige constructie. De zaagschuur met inrichting is authentiek. Men had ook geen geld om gereedschap te vervangen, als er iets kapot was werd het gerepareerd.

Twoe kolken

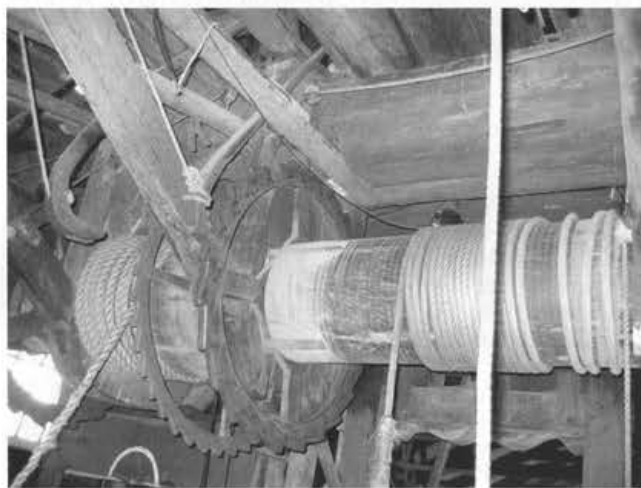
Voor de sleepheiling bevindt zich het balkengat. Hierin worden de stammen bewaard. Onder water kan het hout oneindig lang goed blijven. Bij het zogenaamde 'wateren' verdwijnen de zouten, suikers en eiwitten uit het hout. De stam moet met het worteleind in de stroomrichting liggen. Bij eikenhout verdwijnt bovendien het looizuur.

Hoe lang liggen de balken in het water? 'Dat ligt aan de lengte van de stam, maar ook aan de 'doorloop'. Als er veel gezaagd moet worden, dan blijven de stammen korter liggen. Voor hout dat binnen gebruikt gaat worden, is lang wateren niet nodig.'

Schuin aan de overkant van de Ee heeft de Jager nog een balkengat. Van Driel: 'Hoe haalt men de balken op? Dat gaat zo: met een penterbak erheen varen, met de harpoen met staaldraad de stammen aanpakken en vervolgens door het water slepen naar de helling.' Dat moet wel gebeurd zijn voordat er ijs ligt, want hier komt de Elfstedentocht langs en dan mogen de molenaars de organisatie geen strobreed in de weg leggen. Als de wedstrijdschaatsers voor dag en dauw langskomen, draait de Jager al en dat zal hij ook de hele dag blijven doen, tot groot genoegen van alle deelnemers aan deze Tocht der tochten.

Met het haalwerk, dat zich in het midden van de zaagschuur bevindt en aangedreven wordt door de molen, worden de stammen de helling opgesleept.

Vervolgens wordt de bast van het hout afgestoken (het

Het haalwerk of de winderij. Met de zware touwen wordt het hout de molen in getrokken.

schillen), dit doet men met een schilijzer. Zo kun je beter zien hoe de staat van het hout is. 'We hebben een keer een zaag gemold, omdat er een complete waslijn in de bast was gegroeid,' vertelt de molenaar. Verder bleek dat een lading hout uit de Ardennen onbruikbaar was, omdat er granaatsplinters in verborgen zaten. Voor wie zagen jullie? 'We doen aan dienstverlenend zagen, er zijn klussen die je niet met een cirkelzaag kunt doen.' Bijvoorbeeld het maken van bepaalde scheepsonderdelen.

Het Zagen

In de zaagschuur zien we drie zaagramen: klein, middelgroot en groot, waar zaagbladen tussen de spanhoofden zijn gespannen.

Een der zaagramen met vier ingespannen zagen.

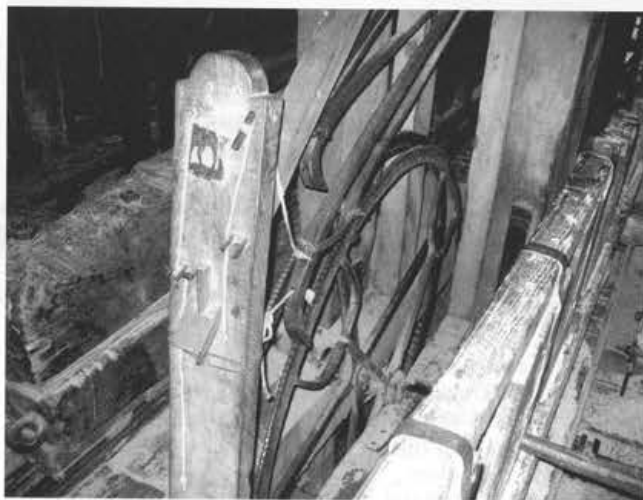
De kop van het zaagmaam met het draaihoofd en de onder-

De drie zaagsleden glijden met stuurneuten glijden door een rail. De draaihoofden van de zaagramen zijn met de wuifelaars of kolderstokken verbonden aan de krukas. De scharnierende beweging van het draaihoofd is noodzakelijk, omdat de krukas een draaiende beweging maakt. Als de zaagramen naar beneden gaan, zaagt de zaag zijn snede. Bij de opgaande slag wordt de slee met de boom een stukje naar het zaagmaam toe geschoven door middel van het krabbelwerk.

Op de slee liggen de schotels schuin, zodat zo ver mogelijk gezaagd kan worden, voordat men de schotel aan de andere kant van het zaagmaam moet leggen. Op de schotels ligt de boom goed opgespannen. Dit opspannen gebeurt door middel van een spanijzer, dat aan de ene kant door een gat in een polstuk is gestoken en aan de andere kant met een touw is vastgesjord. Voor het zagen in de lengte met de houtnerf mee gebruikt men schulpzagen. De molenaar demonstreert het verschil tussen een schulpzaag en een afkortzaag. Deze twee hebben totaal verschillende tanden en zijn anders gezet.

Het onderhouden van de zaagbladen is een belangrijke klus, waarmee vroeger één persoon de hele dag bezig was. De molenaars van nu doen dat nog steeds op dezelfde manier. Nieuwe zaagbladen worden zelf gemaakt van rechte repen staalplaat. Elke houtsoort vereist zaagbladen met een bepaald soort tanden en zetting. Bij het raam in de werkplaats wordt op de werkbank het zaagblad gestreken, de tanden gezet (naar links en rechts) en daarna gevijld. Van Driel wijst op witte krijtstreepjes om de zoveel tanden. Dat zijn de schuiftanden of ruimtanden, die worden niet gezet, maar staan recht naar voren. Zij zorgen ervoor dat het resterende stukje van de zaagsnee weggezaagd wordt.

Hoe heb je het zaagvak geleerd? 'Hier in de praktijk. Ik kom zelden op een andere molen, maar op de Heesterboom in Leiden ben ik wel geweest. Frans Rutten ken ik goed'.

Het krabbelwerk dat de zaagslee met het te zagen hout door de zaagramen voert.

Jan Coppens, de techneut, leerde aan Van Driel de mechanische technieken. Als de laatste Nauta langskwam, duwde hij de zagers aan de kant en deed het voor. Verder leer je als houtzager door ervaring. Van sommige gereedschappen was de functie te achterhalen door goed na te denken en te kijken.

'Veiligheidsdenken' staat hoog in het vaandel bij Van Driel. Je moet van tevoren bedacht hebben wat voor maatregelen je moet nemen, voordat je begint met zagen. Wat kan gaan rollen bijvoorbeeld, zet je vast. Ook de sterkte van dingen moet je in kunnen schatten. Zware balken sleep je met een dubbel sleepwerk naar boven. Het publiek moet op een veilige afstand gehouden worden.

Hoe weet je binnen op de zaagvloer, dat de molen te hard loopt? Van Driel wijst: 'Kijk, op het kalf van dit zaagmaam ligt een ijzeren rol, die gaat trillen.' Zo zijn er nog wel andere aanwijzingen voor de houtzagers.

Het gezaagde hout wordt uiteindelijk in de droogschuur opgestapeld met latjes ertussen en gedroogd. Het zaagsel valt naar beneden in het kot. Soms wordt eikenhoutzaagsel nog gebruikt voor het roken van paling of worst. Verder gaat het de afvalcontainer in. Van Driel: 'Als een schip vroeger te hard voorbij voer dreven de balken weg en kregen ze een mand met zaagsel aan boord gegooid.'

De kruksolder

Vervolgens klimmen we de trap op om de uitvinding uit ca. 1598 te gaan bekijken, waarmee deze zaagbeweging mogelijk is gemaakt. De ijzeren uit één stuk gesmede krukas heeft aan het uiteinde een krukwiël (zonder kruisarmen), dat wordt aangedreven door het bovenwiel. De lageringen moeten regelmatig worden gesmeerd om

De krukas gelagerd in de krukpollen op de krukszolder.

warmlopen te voorkomen. De molenaar wijst ons op de dubbel zware legeringsbalken, die typerend zijn voor houtzaagmolens. Verder legt hij uit dat de drie zaagra-

men met hun wuifelaars in een hoek van 120° aan de krukas zijn verbonden. Het gewicht van de drie ramen is echter ongelijk, zodat het draaien met een zekere schokbeweging gebeurt. Deze beweging wordt doorgegeven aan de legeringsbalken, stijlen, spruiten en staart en daarmee heeft Van Driel gelijk uitgelegd, waarom hij een slof van blokken onder de staart moet bouwen om de molen 'star' te houden.

Na deze uitgebreide rondleiding en uitleg bedanken wij de molenaar hartelijk en vertrekken.

Bronnen:

Internet: www.molens.nl

J. den Besten e.a., Nieuw Utrechts molenboek, Hoofdstuk Zaagmolens, G.Pouw, Utrecht 1991

A.Bokma, De molens van Woudsend, Monument van de Maand, jg. 1, dl. 2, Leeuwarden 1986

Ir.F.Stokhuyzen, Molens, Bussum 1981

Met dank aan:

vrijwillig molenaar J.C. van Driel

Alice de Wit

De reizende correspondent

J.P. Molenaar fotografie

Gezien in Waardenburg

Als je op diverse molens rond neust kom je wel eens dingen tegen, die niet alledaags zijn. Zo verdwaalden we tijdens een excursie in de Zeskante molen van Waardenburg. Dit is een van de weinige zeskante molens die ons molenbestand nog rijk is. Deze is zeker de moeite waard om eens te bezoeken.

Deze molen, gebouwd begin 1700 ter vervanging van een standermolen, heeft nog enkele onderdelen in

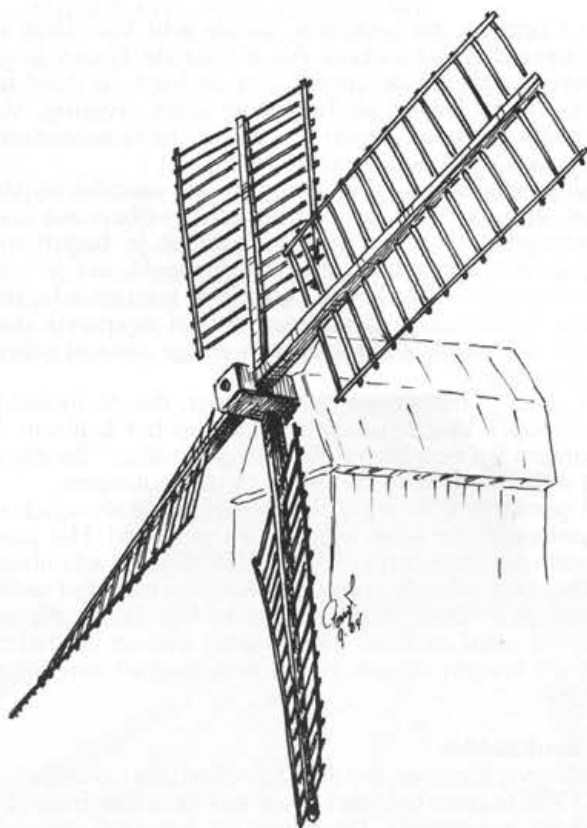
zich, afkomstig van die oude vervangen molen. Zo rust o.a. de steenzoldervloer op een viertal balken, hoogst waarschijnlijk gemaakt van de oude roeden van die standermolen. Op zich niet zo verwonderlijk, ware het niet dat deze roeden/vloerbalken nog de kenmerken dragen dat deze roeden nog dwarsgetuigd zijn geweest (afb. 1).

Dit was de molenaar wel bekend maar het probleem was dat men geen verklaring kon vinden voor het model van de in de roede gehakte hekstockgaten. Deze zijn n.l. niet rechthoekig zoals we gewend zijn, maar opvallend langgerekt en voorzien van ronde einden (zie afb. 2).

Men kan ook duidelijk zien, dat ze niet uitgehakt zijn maar geboord, althans de uiteinden van de gaten. Bij nameten van het geheel zijn de volgende afmetingen vastgesteld:

Lengte x breedte: 10 x 5 cm (4 x 2 duim), verlopend naar de roe einden, voor zover zichtbaar, naar 7,5 x 4,5 cm (3 x 1¾ duim).

Het hoe en waarom van deze vorm van hekstockgaten was echter niet bekend, dus geven wij hierbij een verklaring voor de molenaar en andere geïnteresseerden.

Afb.1 Een dwarsgetuigd gevlucht, zoals wellicht was toegepast op de vervangen standermolen

Afb.2 Een van de hekstockgaten in de vloerbalken ofwel restant oude roede.

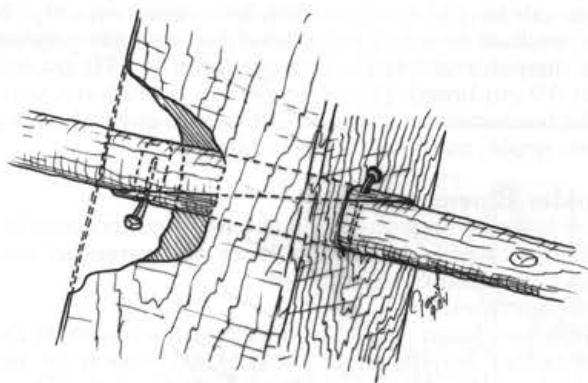

We stelden reeds vast dat het een gevlucht moet zijn geweest in dwarsgetuigde uitvoering. Dit betekent, dat men niet werkte met een hekwerk links naast de roede en rechts windborden, zoals gebruikelijk bij een Oudhollands tuig.

De hekstocken waren ter weerszijde van de roede even lang. Hieruit ontwikkelde zich in de loop van de tijd de vorm hekwerk die wij nu kennen

De hekstocken waren niet rechthoekig in doorsnede, maar we kunnen rustig zeggen dat het echte hek"stocken" waren vervaardigd van lange rechte takken verlopend van dik naar dun.

Op oude prenten kan men dit goed zien en dan blijkt eveneens dat men niet al te kieskeurig was, wat betreft het keurig recht zijn.

Afb.3 Twee hekstockdelen gestoken in een roede

De bevestiging in de roede was erg eenvoudig; men stak van weerskanten, met het dikke einde, in ieder hekstockgat twee stocken, in tegen gestelde richting.

Alvorens dit te doen schuinde men deze dikke einde over een lengte van ongeveer tweemaal de roedikte af. Met deze afgeschuinde vlakken tegen elkaar liggende liepen de hekstocken in de gaten klem, waarna ze met een steeknagel door de door de roede stekende einden definitief werden vast gezet (zie fig.3).

Tot slot nog een verklaring voor de lengtemaat van de hekstockgaten, die naar de roe-einden toe in lengte afnemen. De reden hiervan is wellicht het eveneens naar het einde een weinig smaller worden van de totale hekbreedte, dus kortere en minder dikke hekstocken.

De hekvlakken waren in het begin wel voorzien van een schootdiepte, maar die was in het begin echter voor alle hekstocken gelijk. In de loop van de tijd ontdekte men echter dat met minder schoot tot zelfs een ietsje negatieve schootdiepte de zeilslag aan de einden aanmerkelijk minder was en dat het gevlucht daardoor zelfs beter trok.

Door ondervinding leerde men dat het nuttig was, het hekwerk met het zeil rechts van de roede te vervangen door borden. Zo ontstond in een periode van ± 300 jaar het Oudhollands tuig.

Deze ondervinding was gebaseerd op het feit, dat bij een bepaalde snelheid van het wienkruis de voorzijde van het doek op het hekwerk, last kreeg van zeilslag. Dit euvel werd veroorzaakt door het optreden van de schijnbare wind die dan inviel, een weinig achter het voorste deel van het molenzeil. Op het moment dat dit gebeurt is t.o.v. de heersende windsnelheid, ook het maximale aantal enden bereikt. In de praktijk gebeurt dit ook bij de tegenwoordig gebruikelijke wienkruisen. Men ziet het alleen niet, omdat houten windborden onder zulke omstandigheden gelukkig niet klappen.

Gerrit Pouw

Een scheprad met vreemde schoepen

Tekst: Peter de Moes
Tekeningen: Gerrit Pouw

Op het artikel over het scheprad van Ir. Hendrik Paul (zie de Gildebrief van Juni jl.), reageerde behalve J.S. Bakker, met een nuttige aanvulling, ook collega korenmolenaar Jaap van den Akerboom (zie de Gildebrief van

Afb.1 Eén van de schepraderen als kunstwerk op "de vergeten plek"

September jl.). Hij stuurde de redactie een aantal krantenknipsels uit 1996 over een kunstwerk dat in Waddinxveen was verzezen, t.w. 2 oude schepraderen met vreemde schoepen. In een begeleidende brief schreef hij dat de ontwerper hiervan hem niet bekend was, maar "wellicht is er een lezer van de Gildebrief, die hierover iets meer weet", zo eindigde de brief.

De foto's in de kranten toonden een groot scheprad met schoepen die een V-vorm hadden. Dat deed natuurlijk denken aan Ir. Paul, die in 1896 een scheprad had bedacht, waarvan de schoepen over de volle lengte V-vormig waren. Maar de schoepen op de krantenfoto's zagen er anders uit. Er was wel een V-vorm, maar niet over de volle lengte! Nog een vondst van Paul, of wat anders?

De Vergeten Plek

Wij erheen, Gerrit Pouw en Peter de Moes, op een mooie dag in augustus. In de krantenknipsels hadden we al het een en ander over het "kunstwerk" gelezen: In Waddinxveen, dat in de diepe Zuidplaspolder ligt, had de gemeente in de jaren '90 de wens geuit om op een originele manier het laagste polderpeil van Nederland te markeren, dat nergens anders lager scheen te zijn. Men beschikte over twee uit een gemaal gesloopte schepraderen en daar kon iemand misschien wel iets leuks van maken, was de gedachte. Via een open inschrijving koos men uit maar liefst 46 inzendingen twee ontwerpen ter nadere uitwerking. Uiteindelijk koos de kunstcommissie

het ontwerp van kunstenares Eline Ouwendijk. Die had zich in de geschiedenis verdiept en was erachter gekomen dat men hier altijd al met water bezig was geweest. Zodoende was ze op het idee gekomen om de schepraderen op een te creëren eilandje te plaatsen. De raderen zouden dan naar het droogmalen van de Zuidplaspolder verwijzen. (Dit laatste klopt niet, zie verder). Op het eilandje zou ruig gras komen te groeien en de natuur kon er z'n gang gaan. De naam van het geheel zou worden "De Vergeten Plek". Inmiddels was De Vergeten Plek gerealiseerd en te vinden in de nieuwbouwwijk "Zuidplas", bij de Sterrelaan, in Waddinxveen.

Maar....

"Het laagste punt van Nederland" heeft in diezelfde jaren '90 de gemoederen nogal doen oplopen. Immers, wie bogen kan op het laagste punt van Nederland kan zich trots op de borst kloppen. Plaatsen als Waddinxveen, Kratingen, Nieuwerkerk aan de IJssel, de Prins Alexanderpolder en zelfs sommige plaatsen in Noord-Holland dachten in aanmerking te komen. Nu verstaat Rijkswaterstaat onder "laagste punt" een door mens en dier beloopbaar gebied van 1 ha dat t.o.v. het N.A.P. lager ligt dan enig ander maaiveld in Nederland. In 1994 vond de Meetkundige Dienst van Rijkswaterstaat het laagste punt van Nederland. Niet in Waddinxveen, maar 7 km zuidwaarts, in Nieuwerkerk aan de IJssel. Om precies te zijn: langs de eendenkooi bij de 3e tochtweg, in de Zuidplaspolder. Daar lag het maaiveld 6.74 m onder N.A.P. Lager was het nergens en dus won Nieuwerkerk aan de IJssel de begeerde status. Vroeger lag het laagste punt ergens in de Prins Alexanderpolder, maar door bouwactiviteiten raakte men hem daar kwijt. Dat was toen niet langer "een door mens en dier beloopbaar gebied".

Wat moest Waddinxveen dan nog met een monument? Niet het laagste punt, dat kon niet meer. Maar wel kon men aanspraak maken op het laagste polderpeil, dat in Waddinxveen op een recorddiepte ligt van 7.10 m beneden N.A.P. In 1995 officieel bevestigd door dezelfde Meetkundige Dienst van Rijkswaterstaat. De Zuidplaspolder is dus de diepste polder van Nederland.

Meten van schepraderen

Aangekomen bij "De Vergeten Plek" stonden we voor een levensgroot hoog hek. Achter het hek het eiland, dat via een betonnen bruggetje bereikbaar was. Op het eiland twee grote schepraderen met ijzeren waterassen en de ijzeren waterwielen er nog aan. Ons interesseerde natuurlijk de schoepen, die allemaal langs de buitendiameter V's vertoonden. Maar om dat beter te zien en de zaak op te meten moesten we door het hek en dat was op slot. Er overheen klimmen zou op voorbijgangers een vreemde indruk wekken, voor kinderen een slecht

Afb2. Er werd veel gemeten en genoteerd, maar ook op foto vastgelegd, foto Peter de Moes

voorbeeld zijn en voor onze stramme botten een moeilijke klimpartij.

Gevraagd naar de sleutel bij een kerkelijk centrum naast het kunstwerk verwees de beheerder ons maar naar het gemeentehuis, hij wist het ook niet.

Twee receptionistes ontvingen ons vriendelijk. Sleutel van "De Vergeten Plek?" Nooit van gehoord. Ongelovige gezichten, uitleg onzerzijds, krantenknipsel van 9 jaar oud erbij. "O dat!...(pauze)... en wij hebben daar de sleutel van?" Het kwartje was gevallen. Ze pakte de telefoon en ging bellen. Alle medewerking vanaf dat moment, want ze belde wel een kwartier. Eindelijk iemand gevonden die wist waar hij zoeken moest. En na een dik half uur mochten we na het storten van een borsom de sleutel meenemen.

Terug naar het hek, de sleutel paste, we konden het eiland op. Foto's nemen en schepraderen opmeten. Een paar uur lang kropen we eronder, erlangs en erop. Met als resultaat de foto's en de tekening, met alle gegevens. De diameter van beide schepraderen is 670 cm en ze zijn 49 cm breed. (Ter vergelijking: de raderen van de acht boezemmolens van de Overwaard in Kinderdijk zijn even groot, maar ca 10 cm breder).

Polder Bloemendaal

Vervolgens vroegen we ons af wie de puntzakken in de schoepen had bedacht! Want voor ons waren het inmiddels puntzakschepraderen.

Op onderzoek dus.

Hierboven lazen we al dat de schepraderen in de Zuidplaspolder liggen, maar die polder hebben ze nooit bemalen. De "Vergeten Plek" had dus ook "De verkeerde Plek" kunnen heten. De raderen kwamen uit het gemaal Bloemendaal, dat sinds 1875 de polder Bloemendaal had bemalen, aan de overzijde van de Gouwe. Het was gesloopt net in de tijd dat men over het laagste punt bakkeleide. Daarom had men de oude schepraderen, die in zeer goede staat verkeerden, bewaard om er later iets leuks mee te doen.

De polder Bloemendaal behoort voor een deel tot Waddinxveen, het andere deel is Gouda. Het is een zeer oude polder binnen het Hoogheemraadschap Rijnland. De geschiedenis gaat terug naar de Middeleeuwen. Al in 1331 werd de polder, van ruim 1200 ha, gesticht en omgeven door een kade. Het water loosde zichzelf bij laag tij door een gegraven watergang, de Bloemendaalse Watering, op de Hollandse IJssel bij Gouda via de Bloemendaalse sluis. Ruim 150 jaar later ging deze natuurlijke lozing steeds moeilijker en al in 1484 kreeg de polder vergunning om een poldermolen te bouwen, in 1497 gevolgd door een tweede. Waarbij de uitwateringssluiss nog wel intact bleef, maar gaandeweg steeds minder dienst deed. Uiteindelijk, in 1852 is de sluis afgedamd en later opgeruimd. In Waddinxveen beschikte men dus al vroeg over windbemaling! Maar er waren meer vroege poldermolens, zie de staatjes, van Noord en Zuid Holland achter dit artikel.

Jan en Hendrik Paul

Na een kleine 400 jaar konden de molens de polder niet goed meer op peil houden. Waterbouwkundige Jan Paul, met wie we al in de Gildebrieven van juni en september 2004 kennis maakten, presenteerde in 1868 het polderbestuur nog een plan voor een tweede scheprad in het achtkant, maar dat ging niet door. Na het plaatsen van een tijdelijk hulpgemaal voerde men in 1875 stoombemaling in, waarna de molens verdwenen.

Jan Paul (1834-1883) bleef werken voor de polder. Hij ontwierp het nieuwe stoomgemaal, hield toezicht op de bouw, die gegund was aan A. van den Berg in Boskoop. Het gemaal kreeg twee stoommachines en twee schepraderen. Het geheel kostte f 27975,00 en was in november 1875

klaar. De beide schepraderen, toen nog met gewone rechte schoepen, leverden samen 100 m³ water per minuut.

Het polderpeil was in 1875 bepaald op 1,54 m beneden het maalpeil van de Gouwe.

Maalpeilen in latere jaren tonen de snelheid van de inklink:

- in 1917 peilverlaging tot 1,92 m onder N.A.P.
- in 1925 peilverlaging tot 2,02 m onder N.A.P.
- in 1934 peilverlaging tot 2,10 m onder N.A.P.
- in 1944 peilverlaging tot 2,22 m onder N.A.P.

Dus elk jaar zakt de polder 1 cm en zal anno nu 2,82 beneden N.A.P. moeten liggen.

Het gaat 14 jaar goed met het gemaal, maar in 1889 moet stoomketel 1 worden vervangen. Jan Paul is dan al 6 jaar dood, maar zijn zoon Hendrik, eveneens waterbouwkundige, neemt de zaak over. Eind 1889 levert hij tekening en bestek van een nieuwe stoomketel. In de zomer van 1890 begint het werk en in oktober werkt ketel 1 weer. (Tussen twee haakjes: in 1896 zou Hendrik Paul zijn scheprad met V-vormige

schoepen presenteren). In 1907 vervangt men ketel 2. Of die ook is begeleid door Hendrik Paul werd me niet duidelijk. Ik had min of meer verwacht dat hij nu met zijn (gewijzigde) scheprad op de proppen was gekomen, maar Paul komt in de rest van het verhaal niet meer voor. De puntzakken zijn niet van hem, maar van iemand anders.

Professor Visser

Professor Dr. M.F. Visser was in die tijd geen onbekende in de polders. (Ook het bestuur van de vereniging "De Hollandse Molen" kende hem. In het voorjaar van 1926 was hij een der deelnemers geweest aan het debat over de ondergang van de poldermolen. Dat georganiseerd was door het tijdschrift "De Ingenieur", onder het motto: "De Hollandse molen en de windbemaling", en vanaf 1936 was hij lid van de "Prinsmolencommissie")

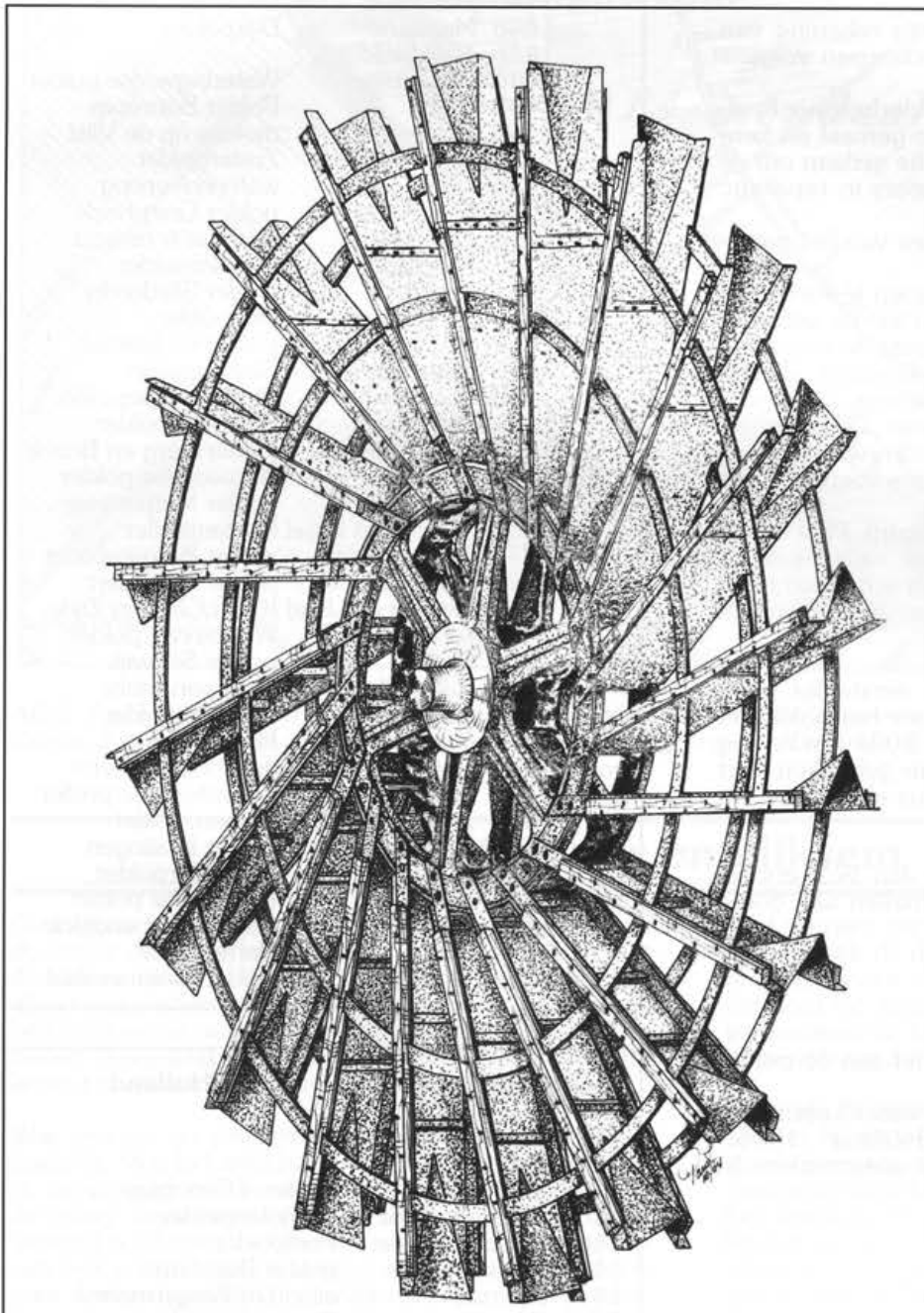
Prof. dr. M.F. Visser was directeur van het instituut voor landbouw in Wageningen. Waar men in polders landbouw bedreef hield hij zich bezig met het juiste polderpeil voor diverse soorten gewassen. Hij gaf adviezen aan polderbesturen en berekende schepraderen. Het bestuur van de polder Bloemendaal raadpleegde professor Visser.

In hetzelfde voorjaar van 1926 constateert men een lek in de oude stoomketel. Het is voor het polderbestuur de aanleiding om over te gaan op elektrische bemaling. Hendrik Paul was in 1925 overleden, dus moet men elders te rade.

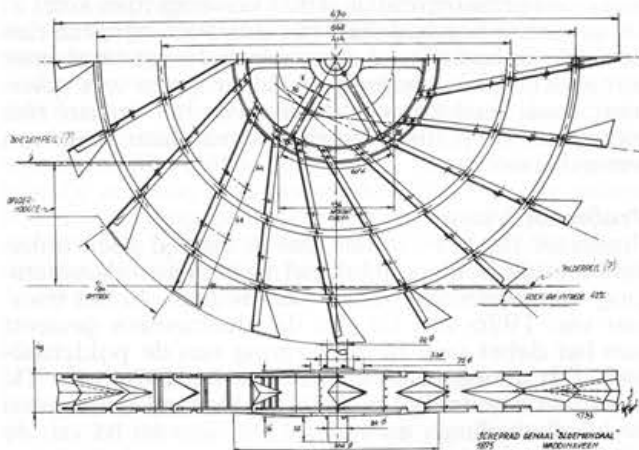
In 1926 bouwt de Zeister Machinefabriek een nieuw elektrisch gemaal voor de polder Bloemendaal voor f 8807,80. Het is juli en nu het gemaal toch stilstaat (in juli, hoogzomer, valt er sowieso niets te malen), maakt men van de gelegenheid gebruik om ook de schoepen van de schepraderen te repareren.

De Zeister Machinefabriek wil het doen voor 22 gulden per schoep. Er zijn $2 \times 20 = 40$ schoepen, 880 gulden dus. Veel te duur, vindt het polderbestuur. (Polderbesturen vonden dat altijd). Men informeert dichter bij huis en met succes. De plaatselijke smederij, Glasbeek in Waddinxveen doet het voor de helft! Die krijgt direct de opdracht. Glasbeek wordt verzocht om van zijn opdracht kennis te geven aan "den Hooggeleerden Heer Professor Visser, wien tevens verzocht zal worden de toezending van een schetsje waarop de doorbuiging van de nieuwe schoep is aangeduid (notulen van dijkgraaf en heemraden van de polder Bloemendaal van 17-7-1926).

In augustus 1926 ontvangt het polderbestuur antwoord van de professor inzake de schoepen "met een tekening van de gewenste doorbuiging aan die schoepen" [notulen van 21-8-1926].

Afb.3 Het scheprad ten volle uit.

Afb.4 Het resultaat van 3 uren meten, noteren en foto-graferen.

Glasbeek voert het werk uit. Op zijn rekening van nov. 1926 staat o.a: "arbeid aan schoepen volgens tekening van Prof. Visser.

Het ziet er dus naar uit dat het polderbestuur Prof. Visser heeft gepolst over het nieuwe gemaal en kennelijk heeft hij het bestuur de suggestie gedaan om de einden van de schoepen (nu ze immers in reparatie waren) een V-vorm te geven.

Daarmee ondervangt hij enkele nadelen van het gewone scheprad.

Door alleen het eind van iedere schoep V-vormig te maken, veranderden de hoeken van in- en uittrede. De hoek van intrede werd kleiner, maar de schoepen sneden door de V-vorm in het polderwater. Vlakke schoepen zouden door een verkleinde hoek van intrede des te harder op het water slaan. De hoek van uittrede werd (voordelig) ca 25° groter, waardoor er minder water onnodig hoog werd opgevoerd of over de kop werd gemalen.

Of Prof. Visser het scheprad van Hendrik Paul kende en erdoor is geïnspireerd zullen we wellicht nooit weten. Het zou kunnen. Paul had zijn schoepen helemaal V-vormig. Daarmee veranderden de hoeken van in- en uittrede niet.

Smederij Glasbeek heeft in 1926 eersteklas werk geleverd en de schepraderen zijn door het polderbestuur zeer goed onderhouden. Anno 2004 zijn ze nog altijd in een zeer bruikbare staat. Maar gebruiken doet men ze niet meer. Ze liggen levenloos als "kunst" op een vergeten plek.

Schrijver, schilder en beeldhouwer Jan Wolkers zei het lang geleden al: "Kunst is het maken van dooie dingen!"

Bronnen:

Leiden. Oud Archief Rijnland. Archief van de polder Bloemendaal.

Jhr. L.F. Teixeira de Mattos: "De water-keeringen, waterschappen en polders van Zuid-Holland", 1906.

A. Bicker Caarten: "Middeleeuwse watermolens in Hollands polderland", 1990.

Vroege poldermolens in Zuid-Holland

	1408 Zoeterwoude	kasteel Cronensteyn
(?)	1411 Ouderk.ad IJssel	polder de Nesse
voor	1413 Schipluyden	Kasteel Keenenberg
±	1422 Ridderkerk	polder Reijerwaard
	1430 Zwijndrecht	Zwijndrechtse waard
±	1430 Hei en Boeicop	Neder Hei- en Boeicop
	1430 Noordeloos	polder Noordzide
±	1431 Leerdam	Nieuwl. en Leerbroek
	1434 Overschie	Spangense polder
voor	1440 Delfland	
	1440 Hillegersberg	Bergpolder
	1440 Rotterdam	polder Blommersdijk
	1440/'41 Zwijndrecht	Zwijndrechtse waard
	1442/'43 Heerj.dam	Grote en Kleine Lindt
voor	1443 Leidschendam	Tedingerbroek
	1445 Rijswijk	Plaspolder
	1445 De Lier	Lier- en Hoefpolder
	1445 Bodegraven	Noordzijderpolder
	1446 Maassluis	Aelkeet
	1446 Den Haag	Veenpolder
	1446 Maasland	Dijkpolder
	1446 Naaldwijk	
	1446 Wateringen	Wateringveldse polder
	1449 Vlist	Polder Bonrepas
±	1450 Haastrecht	molens op de Vlist
±	1450 Den Haag	Zusterpolder
	1450 Delft	waterverversing
	1450 Oudshoorn	polder Gnephoek
	1456 Gorinchem	land der 6 molens
	1457 Maasland	Foppenpolder
voor	1457 Slidrecht	polder Slidrecht
	1459 Schipluyden	Duifpolder
voor	1460 Hoog-Blokland	polder de Beemd
	1460 Zwammerdam	Binnenpolder
	1460 Zegwaard	Binnenwegsepolder
	1461 Den Haag	Binkhorstpolder
	1466 Hillegersberg	polder Berg en Broek
	1469 Delft	Abtswoudse polder
	1469 Schiedam	polder Mathenesse
	1469 Capelle ad IJssel	Keetenpolder
±	1470 Bergambacht	polder Bergambacht
voor	1470 Haastrecht	polder Coelvaert
voor	1470 Ouderk.ad IJssel	Krom, Geer en Zijde
	1474 Alphen a.d. R.	Westeindse polder
voor	1476 Gouda	polder Stolwijk
	1478 Reeuwijk	Land van Stein
voor	1479 Schiedam	Westabtpolder
voor	1479 Schiedam	Hargpolder
voor	1479 Rotterdam	de Coolse molens
	1479 Zevenhuizen	Zwanlaessche polder
	1480 Zevenhuizen	Katgenspolder
voor	1480 Rotterdam	polder Kralingen
	1480 Bodegraven	Zuidzijderpolder
	1481 Bleiswijk	Hoeckense polder
	1483 Hazerswoude	Oude Groenendijkse
	1484 Zoeterwoude	Barrepolder
	1484 Waddinxveen	polder Bloemendaal

Vroege poldermolens in Noord-Holland

1407	Alkmaar	
1438	Schoorl	
1452	Enkhuyzen	polder 't Grootslag
1456	H'lemmerliede	Romolenpolder
1460	H'lemmerliede	Poelpolder
1467	Schagen	polder Burghorn
1479	Alkmaar	eiland in Bergermeer
1480	Weesp	Aetsveldse polder

Afb.5 Topografische kaart van 1865. Op stip 1 stond molen 1, vanaf 1872 het gemaal Bloemendaal. Op stip 2 stond molen 2. (nu industriegebied van Gouda). Op stip 3 is "De Vergeten Plek".

Onweer en bliksem

Gedurende het gehele jaar maar in het bijzonder tijdens de zomer en de herfst heeft de molenaar te maken met donder en bliksem. Voor de één is het een weertype dat alleen maar angst aanjaagt, voor de ander – hiermede bedoelen we de molenaar – een duidelijk signaal om de molen vroegtijdig stil te zetten en het gevlucht aan de ketting en bliksemaffleiderkabel te leggen.

Wat onweer nu precies is, is voor velen niet geheel duidelijk. Wat het inleidende fenomeen bliksem precies is, weten nog minder mensen. Zeker als het gaat om de vraag: waar slaat hij in en waarom nu juist daar? Vreemd is dit niet, de bliksem is "bliksemsnel" dus voor een leek is haast niet na te gaan wat er gebeurt en dat is voor deskundigen bijna hetzelfde, al weten zij er natuurlijk veel meer van. Overigens zijn deskundigen (zoals wel vaker) het soms oneens over wat nu precies gebeurt.

Veel mensen die bang zijn voor onweer krimpen pas in elkaar als de donderende klap valt, maar dan is het grootste gevaar reeds geweken. De donder is het teken dat door de enorme verhitting die een bliksemschicht veroorzaakt de lucht sterk is uitgezet en nu weer haar oude omvang aanneemt.

Over alle facetten van het proces dat leidt tot onweer bestaat bij meteorologen en andere deskundigen nog steeds geen eenstemmigheid. Al in de 19e eeuw werden theorieën ontwikkeld om een verklaring te geven voor het ontstaan van bliksemontladingen. De laatste tientallen jaren vindt op diverse plaatsen ter wereld onderzoek plaats en worden metingen verricht, met als doel het proces beter te begrijpen en wellicht te beïnvloeden. De gevolgen van het ingewikkelde proces in onstabiele bewolking met de daarbij behorende opwaartse lucht-

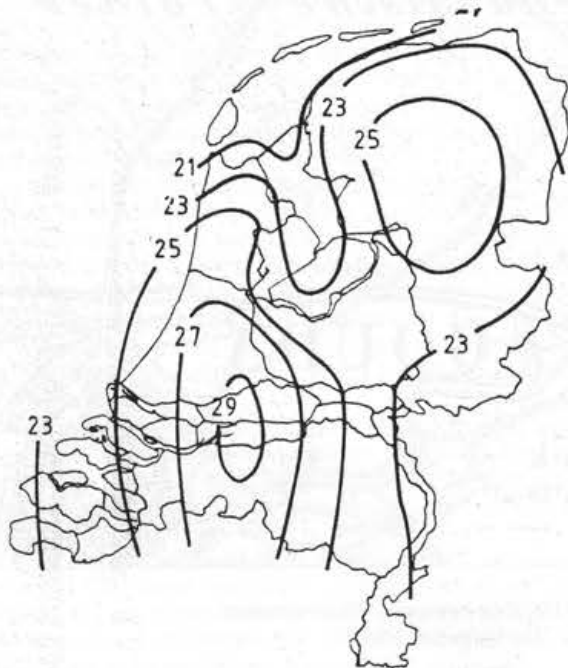
stromingen, en de erdoor veroorzaakte wrijving, ijsvorming in koude luchtlagen enzovoort, zijn echter sinds vroegste tijden bekend en gevreesd, namelijk onweer en bliksem.

Reeds ongeveer 200 jaar geleden is aangetoond dat het hierbij om elektrische ontladingen gaat. Nog vroeger zadelde men Wodan op met het probleem, dat kon toen nog zonder lastige kamervragen.

Een niet onbelangrijk deel (60 a 70 %) van de ontladingen vindt plaats tussen wolken onderling (of delen hiervan) die een van elkaar verschillende elektrische lading hebben. Hierbij treft dus geen bliksem de aarde, maar vindt het opheffen van het verschil in lading tussen de donderwolken onderling plaats. Deze zogenaamde wolk/wolk ontladingen kunnen een gevaar betekenen voor bijvoorbeeld vliegtuigen, alhoewel deze daarop berekend zijn. Het meeste gevaar voor mensen en constructies levert een ontlading tussen een wolk en de aarde op.

Gemiddeld vinden er per onweersdag 15 wolk/aarde ontladingen per 100 km² plaats.

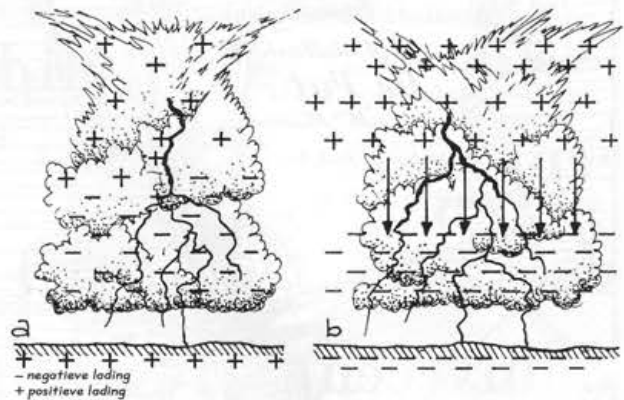
Voor Nederland geldt een inslagfrequentie van 2 à 3 inslagen per km² per jaar. Het aantal dagen dat het onweert loopt afhankelijk van de plaats in Nederland uiteen van ongeveer 20 tot 30 per jaar.

Afb.1 Gemiddeld aantal onweersdagen per jaar over de periode 1951-1980. (NEN 1014)

Het aantal dagen waarop het ergens in het land onweert is belangrijk groter: gemiddeld 107 dagen per jaar (NEN 1014).

In afbeelding 2 is een onweerswolk schematisch weergegeven en wel in het stadium waarin onweer zich manifesteert. In 90 tot 95% van de gevallen gaat het hierbij (zeker in Nederland) om aan de onderzijde negatief geladen wolken, terwijl de aarde onder de wolk dan positief geladen is (spiegelgelading). Meestal vindt er vanuit de wolk, onder invloed van het spannings- ofwel potentiaalverschil tussen wolk en aarde, een zwakke voorontlading plaats die sprongsgewijs de aarde nadert. Volgens recente metingen van de KEMA is het aantal positieve wolk/aarde ontladingen groter dan de ladingverdeling zoals die hiervoor genoemd is zou doen vermoeden. Het grillige verloop en de sprongsgewijze groei van

Afb.2 Onweer theorie van Latham en Mason.

dit voorontladingskanaal is mede een gevolg van de kleinere ladingconcentraties tussen wolk en aarde. Op de weg die deze voorontlading aflegt wordt de lucht enigszins geïoniseerd en dus beter geleidend. Als nu de voorontlading de aarde dicht genoeg is genaderd, vindt de definitieve overslag plaats.

Daarbij wordt, meestal door een kleine voorontlading vanaf de aarde, onder andere ontstaan door de gestegen veldsterkte, het inslagpunt bepaald (afbeelding 3).

Een onweerswolk kenmerkt zich door een positieve of negatieve lading in de onderste helft. De top van de wolk is dan net andersom geladen. Het aardoppervlak zelf krijgt door spiegelwerking van de lading een tegenovergestelde lading.

De eigenlijke bliksemontlading is de spanningsvereffening tussen wolk en aarde, die nu plaatsvindt via het door de voorontlading gevormde, geïoniseerde, kanaal. Twee aspecten hiervan spelen een belangrijke rol bij de bliksembeveiliging:

- De laatste sprong, waarbij het punt van inslag wordt bepaald.
- De hoeveelheid lading die tussen de wolk en aarde wordt getransporteerd.

Volledigheidshalve wordt nog opgemerkt dat, zoals onder andere bewezen is met foto's en door metingen, via het ontladingskanaal verschillende volgentladingen kunnen plaats vinden, die zorgen voor een verdere ontlading tussen de atmosfeer en aarde

Bliksembeveiliging

Toen eenmaal bekend was dat de bliksem een elektrische stroomstoot is, werden al snel beveiligingsinstallaties uitgedacht en geplaatst (door Franklin en anderen). In de praktijk is gebleken dat hoge objecten een grote kans op inslag hebben. Op grond hiervan werden vooral hoge gebouwen, zoals kerktorens, voorzien van een constructie die de bliksem kon opvangen en de stroom naar aarde afvoeren. Pas veel later kwamen ook windmolens hiervoor in aanmerking.

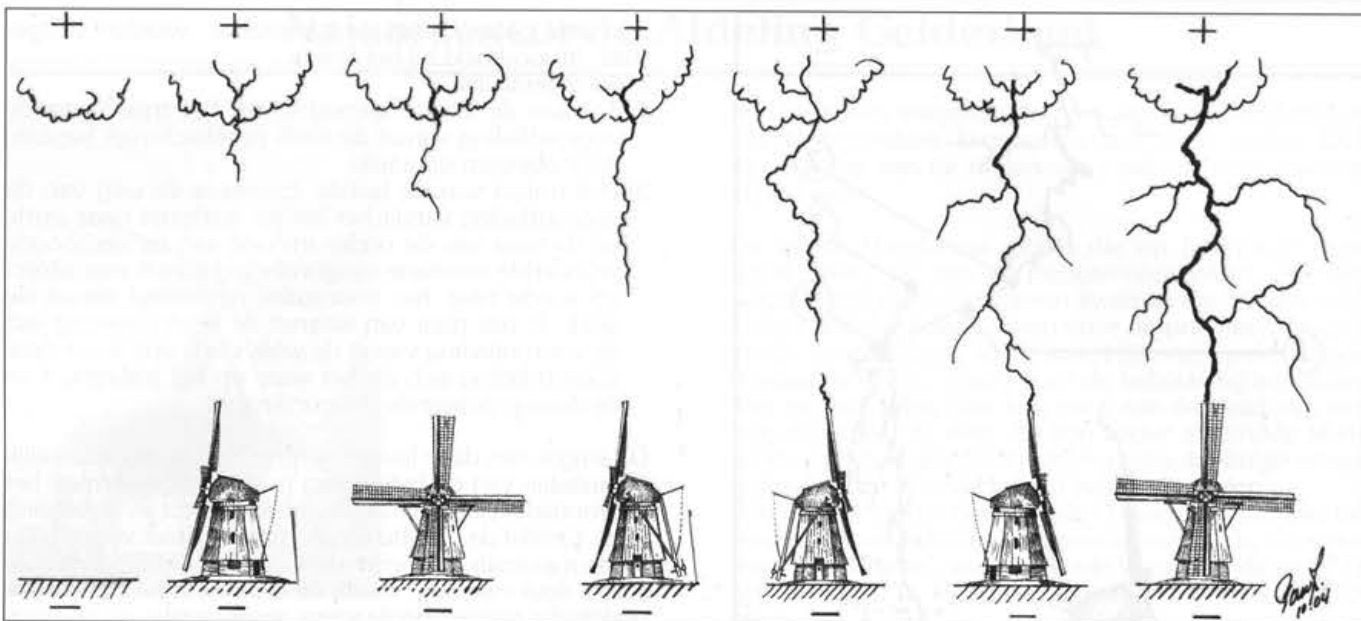
Deze werden uitgerust met metalen stangen op de kap bij zelfzwichers of een opvangerven op de bovenstaande houten en metalen roede, n.l. verbonden met een elektrische geleider, n.l. een in de grond aangebrachte stalen of koperen pen.

Naarmate de kennis van zowel elektriciteit in het algemeen als van bliksembeveiliging in het bijzonder groeide, ging op grote gebouwen de methode van bliksembeveiliging steeds meer in de richting van een beveiliging in de vorm van een soort netwerk (Kooi van Faraday) rondom een gebouw.

De huidige beveiliging van een gebouw of windmolen is samengesteld uit:

- Een opvanginrichting bestaande uit onder

Afb. 3 ontwikkeling van het ontladingskanaal voor de inslag van de bliksem.

- andere opvangers of gewoonweg de veelal metalen roeden, spruiten en of staartbalk.
- afgaande leidingen: de verbindingen tussen de opvanginrichtingen en het aardingssysteem.
 - Een aardingssysteem bestaande uit een in de grond of in beton of dergelijke aangebracht leidingstelsel, een ringleiding-constructie en/of verticale aardelektroden, waardoor de ontladingsstroom zich in de aarde kan verspreiden.

Door deze constructie van de beveiligingsinstallatie wordt een molen deugdelijk beschermd. Een dergelijke installatie wordt een uitwendige bliksembeveiliging genoemd. De term "uitwendige bliksembeveiliging" is pas de laatste jaren wat meer ingeburgerd. Dit houdt verband met de groeiende behoefte aan "inwendige bescherming", waarmee wordt bedoeld de beveiliging van elektrische installaties die zich in een gebouw bevinden: meet- en regelsystemen; elektrische voedingsleidingen; schakelborden; verdeelkasten; elektronische apparatuur; televisies en wasmachines en dergelijke. Dit geldt in mindere mate eveneens voor molens en vooral die welke ingericht zijn voor bewoning. Door de grote stromen die bij inslag door de uitwendige beveiliging lopen, worden namelijk ook spanningen en stromen in andere geleidende delen door inductieve en capacatieve koppeling opgewekt. Dit terwijl door verbindingen met bijvoorbeeld elektrische aarding, voor metalen delen aan een molen langer dan 7 m (een NEN norm) de deelstromen van de bliksem zich tot in het molengebouw kunnen manifesteren.

Vandaar dat als wezenlijk onderdeel van bliksembeveiliging, naast de gebruikelijke uitwendige beveiliging, steeds meer aandacht wordt besteed aan inwendige beveiliging, ofwel het beperken van gevolgen van bliksemontladingen via reeds genoemde molendelen, naar de elektrische/elektronische installaties in woonmolens, dus binnen de uitwendige bliksembeveiliging.

Een ander verschijnsel is dat, waar vroeger bij een blikseminslag in bijvoorbeeld een nabij gelegen boerderij, de burens konden helpen met blussen maar verder niet veel merkten van de inslag. De laatste tijd ontstaat echter veelal in de wijde omgeving schade aan elektrische en elektronische installaties. Dit komt doordat de bliksemsstromen zich over de uitgebreide elektriciteitsnetten, centrale antennesystemen telefoonverbindingen enzovoorts kunnen verspreiden.

Eigenlijk is schadevorming tegenwoordig omvangrijker door meer dure installaties die veel gevoeliger zijn dan vroeger het geval was. De gevolgen van blikseminslag in de naaste omgeving heeft nu veel grotere gevolgen.

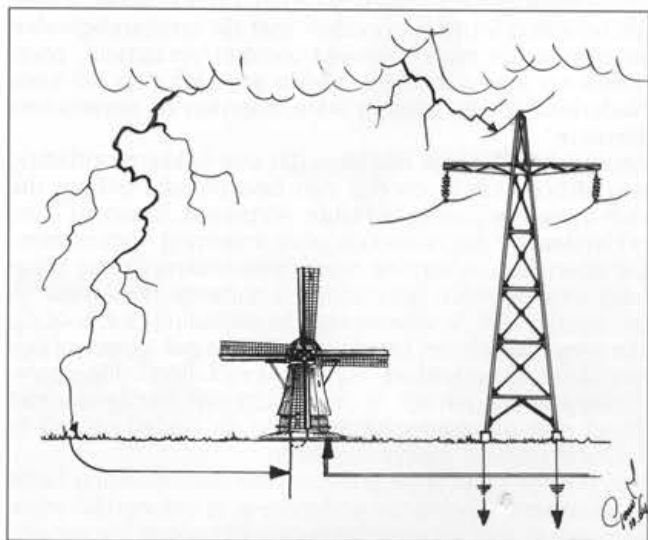
Bovendien kunnen door wolk/wolk ontladingen aanzienlijke overspanningpulsen worden veroorzaakt, niet alleen in bovengrondse elektriciteitsleidingen, maar ook in ondergrondse stalen pijpleidingen en kabels. Wanneer er nu sprake is van schade als gevolg van bliksem terwijl de molen zelf niet direct is getroffen, spreekt men over gevolgen die veroorzaakt zijn door indirecte blikseminslag.

Hiermee moet een bliksembeveiligingsspecialist eveneens terdege rekening houden. Er worden aan zijn deskundigheid op dit gebied steeds hogere eisen gesteld.

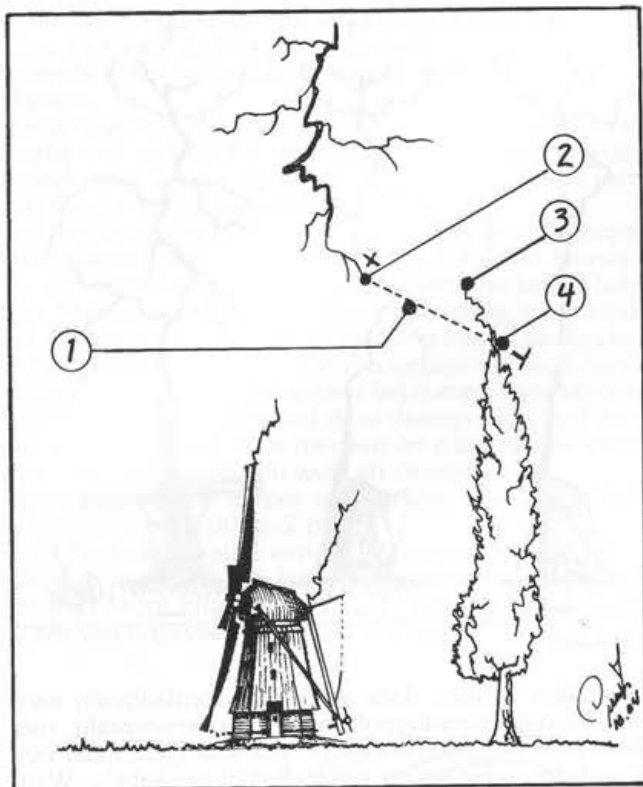
De basis voor deze beveiligingstechniek

Voor de aanleg van bliksembeveiligingsinstallaties baseerde men zich vroeger vooral op de praktijk: hoge objecten werden getroffen, dus op die punten hoorde een bliksemopvanger.

Hoewel nog lang niet op alle vragen definitieve antwoorden kunnen worden gegeven, heeft de wetenschap op het gebied van blikseminslagen zich zover ontwikkeld, dat bepaalde definities en theorieën, gebaseerd op meetgegevens, waarnemingen, praktijk situaties en bliksemstatistieken, nu ten dienste staan om een deugdelijke en wetenschappelijk verantwoorde beveiliging te ontwerpen.

Afb.4. Indirecte schade door blikseminslag met hoge inductieve waarde.

Afb.5

Vorming van voorontladingen en uiteindelijke inslag
In geval van deze situatie wordt de afstand x.y doorslaggevend voor de plaats waar de inslag zal plaatsvinden

1. laatst inslag traject
2. kop van de voorontlading
3. start opvanglading
4. dichtstbijzijnde inslagpunt voor de voorontlading

Hierbij gaat het in grote lijnen om het volgende:

- a. Wat zijn de eigenschappen van een bliksemontlading?
- b. Welke weg volgt de ontlading, waarbij het vooral om de laatste sprong naar aarde gaat omdat eerst hierbij het inslagpunt wordt bepaald?

Eigenschappen van bliksemontladingen

Doordat tegenwoordig veel meetgegevens ter beschikking staan, kunnen met een redelijke mate van juistheid ontladingseigenschappen worden omschreven. Zeker als rekening wordt gehouden met de omstandigheden waaronder de meetgegevens werden verzameld, zoals plaats op aarde, hoogte, vlakke enz, kunnen wij voor Nederland tot de belangrijkste waarden of parameters komen.

Een belangrijk facet hierbij is dat een bliksem-ontlading een stroompuls is en dus een hoeveelheid lading, die zich in een bepaalde tijdsduur verplaatst. Daarom is bij onderstaande gegevens ook geen spanning opgenomen. De spanning, waarmee voor bliksembeveiliging rekening moet worden gehouden, is namelijk hoofdzakelijk het gevolg van de weerstand, die de lading ontmoet op zijn weg naar aarde. Deze weerstand is per object of per installatie of onderdeel daarvan verschillend. De optredende spanningen zijn in dit opzicht een gevolg van niet direct met de eigenschappen van de ontlading zelf in verband staande omstandigheden.

Een tweede facet is de golfvorm die een ontlading heeft of aanneemt. Ook deze golfvorm is in belangrijke mate een gevolg van de ontladingsweg. Hij speelt vooral een belangrijke rol als definitie voor de vorm van de puls waarmee materiaal voor beveiliging wordt getest.

Bij beide pulsen moet de topwaarde worden vastgesteld, bijvoorbeeld bij het testen.

Zoals gebruikelijk:

1. Tot aan de laatste sprong wordt het traject van de voorontlading vanuit de wolk praktisch niet bepaald door objecten op aarde.
2. Het traject van de laatste sprong is de weg van de voorontlading vanuit het laatste startpunt naar aarde en de weg van de onder invloed van de verhoogde veldsterkte ontstane vangontlading vanuit een object op aarde naar het voorontladingskanaal vanuit de wolk. In het punt van waaruit de laatste sprong van de voorontlading vanuit de wolk start, oriënteert deze voorontlading zich als het ware op het inslagpunt en de daaruit groeiende vangontlading.

De lengte van deze laatste sprong X.Y is hoofdzakelijk afhankelijk van de lading van in de wolk waarmee het voorontladingskanaal vanuit de wolk direct in verbinding staat. Omdat de grootte van deze lading later vooral blijkt uit de maximale stroomsterkte van de hoofdontlading of eerste deelontlading, wordt de oriënteringsafstand voor praktische toepassing daaraan gerelateerd.

Vanuit beveiligingsoogpunt moet men dus wel uitgaan van de op grond van meetresultaten of berekeningen te verwachten minimum waarden van de ontladingssterkte, om een goed installatie-ontwerp te maken. Voor molens ligt dit echter beduidend eenvoudiger

Uitdrukkelijk moet hierbij worden gesteld dat dit de theoretische benadering is, als basis voor de ontwerptech-

Afb. 6 Die was net mis. De molen staat net tussen de definitieve inslag en een behoorlijke voorontlading!

niek. In de praktijk spelen een aantal andere facetten mede een rol.

Het punt van inslag wordt voornamelijk bepaald door de vangontlading vanuit het object of de opvanginrichting.

- a. Bij een geringe lading van het voorontladingskanaal vanuit de wolk is de veldsterkte minder en zal vangontlading vanuit het object of de opvanginrichting minder zijn, zoniet geheel ontbreken.
- b. Een watermolengebouw met bijvoorbeeld een pannendak zal minder snel zelf vangontladingen veroorzaken dan de erop aangebrachte opvanginrichting.

Een nadere beschouwing van een te beveiligen molen is te verkrijgen van de bliksembeveiligings-specialisten van het Gilde. Bij een controle van de installatie kan hij zich op de hoogte stellen van bijkomende plaatselijke situatie en de consequenties die daar uit voortvloeien.

G.J. Pouw

Bronnen: De diverse NEN normen
Brochure van Hommema

Najaarsexcursie Afdeling Gelderland

Korenmolen de Sandhaes te Santpoort.

Op zaterdag 25 september j.l. stond voor de afdeling Gelderland de najaarsexcursie weer op het programma. Een excursie die een 35-tal geslaagden en leden in opleiding naar Haarlem en omgeving bracht.

Hier was namelijk, in samenwerking met de molenaars en Stichting Molens Zuid-Kennemerland een interessant programma uitgewerkt waarbij koren-, polder- en houtzaagmolenaars aan hun trekken kwamen, maar ook de liefhebber van een stoomgemaal niet vergeten werd.

Vanaf 9:00 uur verzamelden we ons in de molenschuur van korenmolen "De Sandhaes" te Santpoort, waar de koffie voor ons klaar stond. Na een heerlijk bakje werd de achtkante stellingkorenmolen bezocht en konden we zien hoe professionele en vrijwillige molenaars samen met een groep vrijwilligers en een stichting er weer een ambachtelijk bedrijf van hebben kunnen maken. Aan de

hand van een vragenlijst kon er gespeurd worden naar enkele bijzondere kenmerken van deze molen. Ook de verhalen van de molenaars maakten er een levend geheel van.

De eerste Haarlemse molen die op het programma stond was die van de Schoterveenpolder. Via een slalom langs de koeienflatsen kwamen we bij deze wipmolen aan die helaas alleen voor de prins kon draaien omdat het taatslager kapot was. Hier viel op dat de ooit vrijstaande molen aardig door de bebouwing ingesloten was geraakt. Ook hier kon men aan de hand van een vragenlijst aan de slag. Zo kon onder andere de afwijkende opbouw van de ondertoren van de, enige schepadmolen van Noord-Holland bekeken worden.

Wat dichterbij het centrum van Haarlem staat, aan het Spaarne, een schitterend molencomplex in de vorm van "De Adriaan", een getrouwe kopie van de in 1778 gebouwde en in 1932 verbrande achtkante stellingkorenmolen.

De molen, die eens gebouwd werd als tras-, verf- en runmolen, heeft 60 jaar lang tabaksbladeren tot snuif vermalen (snuifmolen) en werd daarna tot korenmolen omgebouwd, wat ook nu de functie weer is. Hier werden de deelnemers aan de excursie in twee kleinere groepen verdeeld. De ene groep bezocht met de molenaar en een vragenlijst de molen. De andere groep bezocht op de tweede verdieping van de onderbouw (een getrouwe kopie van het oorspronkelijke restant van de Goë vrouwen-toren) de schitterend gemaakte tentoonstelling over de techniek van molens. De ontwikkeling van de wieksystemen kon men bekijken, maar ook diverse andere molenfuncties werden in mooie vitrines uitgebeeld. Op de derde verdieping werd ook een video van de herbouw van "De Adriaan" bekeken.

Onze volgende stop omvatte twee locaties ineen. We reden namelijk naar de werkplaats van de Stichting

Wipmolen van de Schoterveenpolder.

De prachtig herbouwde stellingmolen de Adriaan

De krukas van De Eenhoorn, gelagerd in de krukpollen op de krukzolder

Molens Zuid-Kennemerland, waar we op loopafstand paltrokmolen "De Eenhoorn" vinden. De werkplaats van de stichting, of liever gezegd de ruimte boven de werkplaats, was voor ons tevens het lunchadres. Onder het genot van koffie of thee, konden we, aan voor ons gedekte tafels, het zelf gesmeerde en meegebrachte lunchpakket nuttigen. Ondertussen vertelde de voorzitter iets over de stichting, hun molens en de werkzaamheden van de vele vrijwilligers en molenaars binnen deze organisatie.

Voor de onderhoudswerkzaamheden aan de molens van de stichting wordt door paltrokmolen "De Eenhoorn", een van de nog vijf resterende paltrokmolens in Nederland, meegewerkt, door het zagen van hout.

De aanwezige molenaars vertelden wat over de geschiedenis, gaven uitleg over de werking en lieten o.a. zien hoe een boomstam binnen gehaald moest worden.

Hier kon weer eens goed bekeken worden hoe zo'n mooi stukje oude techniek bijgedragen heeft aan de ontwikkeling van de Nederlanden van die tijd.

Daarna stapten we in de auto om vanuit Haarlem

Het molentje in het park Groenendaal

naar Heemstede te rijden, waar we een toch wel uniek molentje aandeden.

Het gaat hier namelijk om het molentje van Groenendaal. Deze, van een dubbele stelling voorziene, achtkante bovenkruier is in gebruik als waterinmaler. Het, door een op windkracht of motor aangedreven vijzel, opgevoerde water wordt gebruikt om het water van de vijvers van kinderboerderij 't Molentje (vroeger de hoger gelegen waterpartijen van het landgoed Groenendaal) te verversen.

De excursie werd afgesloten met een bezoek aan het stoomgemaal Cruquius. Afgetrapt werd met een animatiefilmpje waarin we o.a. het gevecht van onze voorouders tegen het water konden zien, maar ook de laatste ontwikkelingen in dijkverzwaring en Deltawerken kwamen aan bod. Daarna werd ook hier de groep in tweeën gedeeld om met een gids het gemaal zelf te gaan bezoeken. Het gemaal Cruquius pompte van 1849 tot 1852 samen met de stoomgemalen "Leeghwater" en "Lijnden" het Haarlemmermeer leeg en hield daarna de Haarlemmermeerpolder droog. De rondleiding bracht ons in de machinekamer, waar 's werelds grootste stoommachine, met een cilinder van maar liefst 3,66

Het machtige stoomgemaal Cruquius

meter doorsnee staat! Deze reusachtige machine drijft de acht balansarmen aan (nu op hydrauliek) die elk 10.000 kilo wegen en als tentakels naar buiten steken, waar ze de zuigers van acht gigantische waterpompen in werking stellen. Bij iedere slag van de stoommachine werd zo 64.000 liter water omhoog gehaald en omdat de machine vijf slagen per minuut maakte, praten we dus over een capaciteit van 320.000 liter per minuut. Had men in die tijd hetzelfde met poldermolens willen doen, dan waren er, in verband met de gevraagde capaciteit en het te overbruggen hoogteverschil van meer dan 5 meter, 160 molens nodig geweest.

Langs deze weg willen wij tevens alle molenaars en de Stichting Molens Zuid-Kennemerland bedanken voor het gastvrije ontvangst en hun bijdrage in de organisatie van deze excursie.

Namens het bestuur van de afdeling Gelderland
Petro van Doorne

De Nieuwe bijbelvertaling

Sinds eind October j.1 is de nieuwe bijbelvertaling uit en gepresenteerd. Het zal weinigen ontgaan zijn. Koningin Beatrix kreeg het eerste exemplaar, ze las de eerste twee zinnen van de bijbel voor (en zei prompt "overvloed" i.p.v. "oervloed").

Een avond lang was er een bijbelkwis op de TV en in de boekhandels waren de nieuwe bijbels niet aan te slepen. Ik was nieuwsgierig naar Simson en herinner de lezers aan een artikel in de Gildebrief van December 1995 onder het hoofd "Bijbelvertalers in de fout". Daarin stond een verhaal over wat er zoal in de bijbel staat over malen en maalstenen. En daarin klopte iets niet.

Het bijbelboek "Richteren" vertelt nl. het verhaal over Simson, die zo vreselijk sterk was dat hij in z'n eentje wel 1000 Filistijnen aan kon. ("Iemand naar de Filistijnen helpen" herinnert aan Simson). Maar de Filistijnen kregen hem te pakken. Ze zetten hem in de gevangenis, waar hij "de molen moest draaien". Richteren 16: 21 (in de Bijbelvertaling van 1951). En dat kon niet! Want Simson moet omstreeks 1200 vóór Christus hebben geleefd en in die tijd bestonden er alleen maar wrijfstenen. Een wrijfsteen of zadelsteen bestond uit twee bij elkaar behorende stenen, een grote, de ligger en een kleine, de loper. De maalster (in de oudheid was malen vrouwenwerk; alleen al daarom zal Simson zich zwaar vernederd hebben gevoeld!) hield de loper met beide handen vast en schoof deze over de ligger van achteren naar voren en van voren naar achteren, af en toe een hand vrijmakend om de ligger van graan te voorzien. Van draaien was toen nog lang geen sprake! Pas ruwweg 900 jaar later, omstreeks 300 vóór Christus, is de kweern uitgevonden en werd er voor het eerst gedraaid. De kweern zou tot ver na de Middeleeuwen in gebruik blijven. (En bepaalde misschien wel de draairichting van de standermolen, maar dat is een ander verhaal). Aan het eind van bovengenoemd artikel stond dat het Nederlands Bijbelgenootschap net in die tijd bezig was met een nieuwe vertaling van de Bijbel. Het werk zou in 2002 klaar zijn. Het werd dus twee jaar later.

Nieuwsgierig zocht ik "Rechters 16:21" op. ("Richteren" is gewijzigd in "Rechters"). Zouden de hooggeleerden de fout van hun voorgangers zijn tegengekomen en verbeterd hebben?

Welzeker! Er staat nu heel simpel: "werd hij in de gevangenis gezet waar hij meel moest malen".

Peter de Moes

2500 voor Christus. Malen op de wrijfsteen. Naar een Egyptisch beeldje

Bloemenmolen

Bijgaande standermolen van bloemen troffen wij aan in het aardige vestingstadje Dourdan midden op een rotonde ten zuidwesten van Parijs in de "oksel" van de A10 en A11. Dourdan heeft een camping die goed bruikbaar is voor onderweg naar Zuid Frankrijk, evenals het naastgelegen St. Chéron. Beide liggen aan een spoorlijn waarmee je in 50 - 55 minuten in hartje Parijs kunt komen.

Gerrit Kouwenhoven, molenaar in Veessen.

Molenaarsontmoeting in Utrecht

Op zaterdagavond 23 oktober heeft een oergezellig Grieks maal plaats gevonden op de Oudegracht in Utrecht. Deze ontmoeting hebben we te danken aan initiatiefnemer Marie-Theres Wilhelmi, die een aantal vrouwelijke molenaars (sommigen in opleiding) benaderd heeft. Het doel van deze ontmoeting(en) is om contacten te leggen en te onderhouden tussen vrouwelijke molenaars, van gedachten te wisselen over een gezamenlijke hobby en mensen in opleiding te stimuleren.

Met z'n achten hebben we heerlijk gegeten en prettig zitten praten. De groep was aardig verdeeld in polder- en korenmolenaars uit verschillende provincies.

Deze avond verliep zó positief, dat we besloten hebben om volgend jaar weer een ontmoeting te organiseren met liefst nog veel meer vrouwelijke molenaars (in opleiding) uit Nederland. Geplande datum: **zaterdagavond 22 oktober 2005 op de Dikke Molen te Alphen a/d Rijn.**

Heb je interesse, opgeven nu of vóór 1 oktober 2005 bij Alice de Wit: tel.: 0172 651305 of per e-mail: alicedewit@hetnet.nl

OPROEP

Wie heeft of kent liedjes over molens?
Graag opsturen aan of contact opnemen met:

J. W. Hage, Molenstraat 23,
3221 AH Hellevoetsluis

Friese molenaarsdag op 12 maart 2005

De Friese molenaarsdag is in 2005 op 12 maart wanneer van 10.00-17.00 uur een zevental molens in en rondom Sneek en Woudsend geopend zijn. In dit gebied in Zuidwest-Friesland liggen zeer mooie industriemolens in leuke dorpen en steden en kleine schattige poldermolens als spinnenkoppen en boerenmountsen in een open landschap. Bij de ene molen heb je vaak al zicht op de andere molen. De molens kunnen in elke volgorde worden bezocht. Houd wel rekening met de tijden van de boot in Uitwellinga.

Bij het dorp Scharsterbrug ligt de Skarrenmolen uit 1888. Een boerenmounts die ook nog dienst heeft gedaan als korenmolen. In 2003 heeft de molen een restauratie ondergaan en staat er nu weer fraai bij en maalt het polderwater op de Friese boezem.

In Woudsend zijn de originele houtzaagmolens De Jager en de korenmolen 't Lam open. Ook het moleninformatiecentrum en het molenaarswinkeltje in de molestrjitte is een leuk startpunt. Parkeer de auto op de dorpsparkeerplaats, want Woudsend is ook bekend door zijn nauwe straten en stegen. De spinnenkop Doris Moolstje staat op een hele vrije plaats aan de noordkant van de Oudegaaster Brekken in Oudega-W. Door veel eigen werk, subsidie en acties is gedurende 6 jaar de molen weer teruggebracht in oude luister.

Op houtzaagmolen De Rat in IJlst is men momenteel druk bezig om het elektrische zaagmaan te plaatsen. Oorspronkelijk stond de molen in de Zaanstreek als balkenzager. In het begin van de 19e eeuw werden veel molens in de Zaan gesloopt of verkocht, als gevolg van de op dat moment slechte economie.

Een heel compleet en origineel complex ligt aan de Geeuw waar tussen 12.00-13.00 uur de snert klaar staat. Ten oosten van Sneek ligt het tweelingdorp Uitwellinga-Oppenhuizen. Vanuit de haven van Uitwellinga kan men om 11.00 en 14.00 uur per boot vertrekken naar de Geeuwpoldermolen. De polder wordt op 1 november onder water gezet en vanaf 1 maart draait de molen weer volop om de weilanden weer droog te malen.

De spinnenkop Himmole staat in Sneek langs de rondweg en is via het industrieterrein te bereiken. Met een vlucht van 12 meter een fraai exemplaar. Vervolgens kan in Lutkewierum ten westen van Sneek de windmotor "Grutte Wierum" uit 1922 worden bezocht. Na de boerenmounts was dit een ontwikkeling afkomstig uit de Verenigde Staten. De zelfkruiging zorgde voor een veilig concept. Op de ondertoren zijn de originele kleuren weer aangebracht.

Door de verscheidenheid van molens en de inzet van de molenaars is er een aantrekkelijk programma in Friesland. Nadere inlichtingen: Sierp de Jong 0511-474258 e-mail: sierpdejong@chello.nl.

Kijk voor nadere informatie over een aantal molens ook op <http://www.molensinbedrijf.nl>

RECTIFICATIE

Bij het artikel over Segalt Mølle in de afgelopen Gildebrieff stond ten onrechte de naam van de auteur van dit stuk, dhr. Knud Jensen, niet vermeld. De redactie wil dit bij deze graag rechtzetten.

Ook modelmolens behoeven onderhoud

Op dinsdag 26 oktober werd door Martien Visser, voorzitter van Werkplaats De Helling in Arnhem, het

gerestaureerde schaalmodel van de Witte Watermolen officieel overdragen aan de molenaars van deze historische waterradmolen aan de St. Jansbeek.

De maquette van het "gaande- of drijfwerk", zeg maar het binnenwerk van de Witte Watermolen, staat al vele jaren in het naastgelegen Bezoekerscentrum Sonsbeek. Kinderen kunnen het waterrad zelf in beweging zetten en zo zien hoe de kracht van het water van de St. Jansbeek via het houten raderwerk wordt overgebracht op de molenstenen, die vervolgens het graan tot meel vermalen.

Net als de echte molen vraagt ook de maquette om regelmatig onderhoud. Het schaalmodel was door het vele gebruik dermate beschadigd geraakt, dat de hulp van Werkplaats De Helling werd ingeroepen voor restauratie.

De Helling is een vrijwilligersorganisatie van doe-het-zelvers en deze vierde onlangs haar 25-jarig bestaan.

Op dinsdag 26 oktober om 14.00 uur zal voorzitter Visser van De Helling de gerestaureerde maquette overdragen aan molenaar Ans Roefs van de Witte Watermolen. Als men het vernieuwde model van het gangwerk wil bezichtigen kan dat in de molen aan de rand van park Sonsbeek, aan de Zijpendaalseweg 24 in Arnhem. De molen is van dinsdag t/m vrijdag te bezichtigen van 10.00 tot 17.00 uur en de toegang is gratis.

Medewerkers van Werkplaats De Helling voeren een laatste inspectie uit aan de maquette van de Witte Watermolen. (Foto: De Helling)

Opening mosterdmaalterij Hollum

Vrijdag 20 augustus was het dan zover; de nieuwe mosterdmaalterij bij de korenmolen De Verwachting werd officieel geopend. De openingshandeling zou worden verricht door mr. Anita Andriesen, gedeputeerde van de provincie Fryslân met de portefeuille plattelandsbeleid en tevens gebiedsgedeputeerde voor de waddeneilanden. De genodigden werden omstreeks 14:30 uur ontvangen in een tent die naast de molen was geplaatst. De stormachtige westenwind die een paar dagen had aangehouden was intussen wat geluwd (maar wind is wel van belang voor een molen).

De bouw van de mosterdmaalterij was een initiatief van het bestuur van de Vereniging Vrienden van de Hollumer molen De Verwachting. De keus om een mosterdmaalterij te realiseren is gebaseerd op het verleden, omdat er een tijd is geweest dat er veel mosterd werd gemalen, vooral door 'handmosterdmole-

naars' maar ook door de centrale mosterdmolen in het dorp. Naast de mostermaalderij vond het bestuur het van belang dat er ook een infocentrum voor bezoekers zou komen. Met nog een werkplaats voor de vrijwillige molenaars was het gebouw compleet.

Financiering van de totale bouwkosten werd mogelijk via Europese subsidie. Het was de bedoeling om van de maalderij een bezoekerstrekker te maken. Daartoe moest de aandrijving, die vanuit de molen plaats vindt, zichtbaar blijven om de bezoekers een indruk te geven van het aloude maalambacht. Door de molenbouwer is een fraai stukje vakwerk gemaakt dat uitermate spectaculair oogt. De bouw van de uitbreiding werd in drie delen aanbesteed, te weten: het bouwkundige deel, de maalinrichting en de technische installaties. De totale investeringskosten bedragen bijna driehonderdduizend euro. De inrichting van de bezoekersruimte is zeer fraai. Er wordt aandacht besteed aan de geschiedenis van de Amelander molens maar ook aan het molenambacht in het algemeen. De expositie is samengesteld door Aleida Edes die er met de hulp van Piet Neij een fraai geheel van heeft gemaakt.

Door de directeur van de Stichting Amelander Musea en Molens, Joop de Jong, werd het openingswoord gevoerd. De Jong refereerde aan de doelstellingen van de Stichting en memoreerde dat de organisatiestructuur voor menig buitenstaander een complex geheel lijkt. Als men echter kennis neemt van de organisatie zal men zich verbazen over het enthousiasme, de ideeën en de creativiteit van de verschillende bestuurders. Zo wordt er bij de beide molens gemalen en verschillende producten gefabriceerd die allen uitdragen wat ons eiland zo bijzonder maakt. Er wordt weer rogge verbouwd en nu ook al mosterdzaad. Zowel de rogge als het mosterdzaad is deze week geoogst. Van belang acht De Jong het partnerschap met de gemeente Ameland, die de nodige steun aan de STAM verleent, niet alleen in de exploitatie maar zeker ook bij de investeringen. De Jong deelde nog mede dat de STAM voor de afzet van de mosterd inmiddels is aangesloten bij de "Stichting Waddenproducten". De financiering van het project 'Malende molens' werd mogelijk door subsidie in het kader van Leader+, provinciale co-financiering en de Dienst Landelijk Gebied. De Gemeente Ameland heeft haar deel bijgedragen alsook de STAM.

Voorzitter Douwe de Boer van de molenvereniging waarbij De Phenix en De Verwachting zijn aangesloten ging terug in de geschiedenis van De Verwachting en memoreerde dat dit misschien wel een derde opening was bij De Verwachting. De eerste opening zou dan al plaats hebben gevonden in 1840 toen De Verwachting werd gebouwd door Willem Hendriks de Boer. De Verwachting bleef tot 1949 het meel malen voor de bevolking van Hollum en Ballum, maar moest toen gesloopt

Mevrouw Andriesen bij de maalstenen in de mostermaalderij.

worden. In 1989 werd De Verwachting herbouwd en nu kan, mede door de inzet van de vele vrijwilligers, deze uitbreiding worden geopend. Deze uitbreiding is mede door de inzet van de directeur van de STAM uiteindelijk gerealiseerd, immers de plannen lagen al een paar jaar op uitvoering te wachten. De voorzitter noemde het een uniek en fraai project en overhandigde mevrouw Andriesen een presentje bestaande uit een aantal Amelander producten.

Verder kijken dan de neus lang is...

In nummer 3 van De Gildebrief velt dhr. G. Pouw namens de redactie een negatief oordeel over De Nationale Molengids 2004, een uitgave van de vereniging De Hollandsche Molen.

"Een kwestie van jammer", zo omschrijft hij de uitgave en daar kan ik het niet mee eens zijn. Ik heb het ontstaan van en het werken aan de Molengids 2004 van dichtbij meegemaakt. Daarom durf ik te stellen dat de recensie van Pouw ongenueanceerd is en de Molengids en De Hollandsche Molen daarmee onrecht wordt aangedaan.

Dat hij spreekt namens de redactie, bevreemdt mij overigens, want Willem Hurkmans zit zover ik weet niet alleen in de redactie van de Gildebrief, maar is ook de belangrijkste auteur van de Molengids.

Dhr. Pouw noemt de Molengids in de afsluitende alinea van zijn 'recensie': "...goed bedoeld maar een zuivere kwestie van jammer." Eigenlijk vind ik de recensie van Pouw méér "een zuivere kwestie van jammer".

Dhr. Bakker schreef onlangs in Molennieuws nr. 10 - 2004 ook een recensie en die snapt er m.i. meer van dan dhr. Pouw. Ook hij wijst op enkele onvolkomenheden in tekst en foto's in de Molengids (waar gewerkt wordt worden fouten gemaakt; zelfs bij het Gilde en de redactie van de Gildebrief...) maar hij kijkt verder dan zijn neus lang is. Bakker blijft niet hangen in muggezifterij over tekstblokjes en spaties, discussies over de term slaolie en andere hoog molinologische termen. Bakker bekeek de uitgave goed, zag de enorme hoeveelheid informatie, begreep goed het doel en de doelgroep (namelijk molenleken die toevallig bij de molens of de ANWB komen en die je wilt enthousiasmeren voor molens) en schreef dus terecht een positieve recensie. Bakker noemde de onvolkomenheden "hooguit ontsierend en doen geen afbreuk aan de bedoeling van het boekje". Kijk, die heeft het door; dat noem ik een genuanceerde en goed doordachte recensie.

Helaas kan de recensie van Pouw veel 'kwaad' aarichten. Molenaars lezen het artikeltje, nemen het voor zoete koek aan en zien de voordelen van de Molengids niet. Luister liever naar Bakker, bekijk de Molengids goed en oordeel zelf. Zoals Pouw zelf schrijft: Reeds de eerste de beste zaterdag na het verschijnen (van de Molengids), verschenen er al mensen op de molen met de mededeling: "Wij zijn lid van De Hollandsche Molen en deze molen is gratis te bezichtigen". Mijns inziens toch het levende bewijs dat je je doelgroep hebt bereikt! De Molengids, met als doel mensen te interesseren voor molens en het molenbehoud (en dat is nu weer meer dan eens nodig!), staat boordevol met leuke en nuttige informatie over molens, bezoektijden, adressen, websites en molenorganisaties. Eindelijk een boekje waar veel losse informatie in gebundeld is. Bij de tweede druk (ja, ja!) werden alle fouten herzien. Voor molenaars is het boekje ook interessant om op de molen te verkopen want "en daar rept niemand over" de Molengids kunnen in consignatie besteld worden bij de Hollandsche Molen en wat je niet verkoopt mag je retourneren. Daarna reken je pas af. Dus geen onverkoopbare spullen in je molen. De helft van de verkoopprijs mag je houden voor je molen (toch al snel € 4,95 per boekje!). Waar vind je zo'n subsidie?

Nee, Pouw heeft zich er wel makkelijk vanaf gemaakt met zijn 'recensie'. De Nationale Molengids is een middel van De Hollandsche Molen om meer mensen bij molens te betrekken. Ik maak de vereniging De Hollandsche Molen van dichtbij mee en naar mijn idee is de vereniging de afgelopen jaren behoorlijk 'afgestoft'. Het is met recht weer dé landelijke molenorganisatie met een moderne uitstraling die op alle gebieden (ARBO, subsidieregelingen, molenrestauraties, biotoop, sponsorgelden en het kweken van moleninteresse en behoud, zelfs tot in de landelijke pers) zich zeer positief laat gelden. Dat mag ook wel eens gezegd en onderkend worden. Als je vervolgens publicaties voor het publiek gaat beoordelen als ware het molenboeken voor insiders, dan is niets meer mogelijk. De uiterste consequentie is dan dat het molenbehoud een "kwesitie van jammer" wordt. Met vriendelijke groet,

Wouter Pfeiffer jr., Weesp

Molengids Noord-Holland

Op 2 oktober jongstleden verscheen de Molengids Noord-Holland, een zeer handzaam boekje dat makkelijk mee te nemen is in broek- of jaszak en dat door de bijgevoegde kaart een duidelijke meerwaarde krijgt: wie een route langs verschillende molens wil uitstippelen heeft het maar voor het kiezen. Niet overbodig is ook het iets vergrote kaartje van de Zaanstreek waar men vanwege de molendichtheid op de grote kaart weinig zou kunnen onderscheiden.

Het boekje opent met een korte maar zinvolle inleiding van Bart Slooten die een helder beeld geeft van Noord-Hollandse molentypen. De gegevens bij elke molen zijn duidelijk en de foto's mooi. Het boekje is bedoeld voor

toeristen, daarom is het gebruik van een aanduiding als 'watermolen' niet storend, iedereen weet meteen wat er wordt bedoeld.

De 151 molens die worden vermeld kunnen gelden als een representatieve selectie. Molens met een vlucht minder dan 6 meter wordt niet vermeld, daaronder vallen wel erg veel weidemolens. Enkele grotere weidemolens zijn gelukkig wel opgenomen. Molens met een vlucht van meer dan 6 meter die als grote tuilmolens zijn bedoeld, zijn eveneens niet opgenomen.

Al lijkt de nummering wat cryptisch (er is geen no. 41, maar weer wel 43 naast 43a en 43b), met de kaart erbij is dat geen probleem. Het is een erg bruikbaar en informatief boekje geworden.

Beste Molenvrienden

In afwijking van de gebruikelijke gang van zaken vindt u de acceptgiro voor de verzekeringen en/of de acceptgiro voor de contributie/donatie in één enveloppe bij deze Gildebrief.

De reden hiervoor is, dat deze nieuwe wijze van verzenden een aanzienlijke besparing oplevert in onze kosten bij de drukker en bij TPG post.

U kunt ook gelijk zien of u naast de contributie, inclusief de verplichte WA ook nog aanvullende verzekeringen wilt afsluiten en zijn vergissingen uitgesloten.

Wouter de Wekker, penningmeester

Bestuursbezoek aan afdeling Utrecht

't Gooi 16/17 april 2004-05-22

Zoals elk jaar probeert het bestuur een bezoek te brengen aan een afdeling om eens met het afdelingsbestuur van gedachten te wisselen over van alles en nog wat het Gilde betreffende. Voor 2004 konden we kiezen tussen Drenthe en Utrecht - 't Gooi. Beide afdelingen zijn min of meer even lang geleden bezocht en vanwege enkele bestuursmutaties en wat kleine zaken die zich in het veld hadden voorgedaan viel de keuze op Utrecht - 't Gooi. Een afspraak was gauw gemaakt en er werd een gezamenlijke vergadering afgesproken op vrijdag 16 april in Hotel de Witte Bergen te Eemnes.

Voor een groot deel van het afdelingsbestuur was dit soort contact met het bestuur van Het Gilde een geheel nieuwe ervaring. Dat is op zich ook niet verwonderlijk als er 11 afdelingen zijn en er per jaar maar gelegenheid is er 1 te bezoeken. Ondanks die beperking is het wel goed om als bestuur je neus eens te laten zien bij een afdeling. Niet alleen in een vergadering met het afdelingsbestuur, maar ook tijdens de excursie naar diverse molens waar de leden en de instructeurs van die afdeling ook hun bijdrage leveren in de vereniging. Zo kan ook met die mensen eens van gedachten gewisseld worden. En je ziet als bestuurslid weer eens wat leuks op molengebied. Dat is ook nooit weg natuurlijk!

De vergadering verliep gezellig en constructief, waar bij door het afdelingsbestuur diverse vragen werden gesteld over instructeurs, de opleiding en een toelichting op de plannen van het bestuur voor de toekomst van de opleiding. Ook jeugdleden (die Het Gilde officieel niet heeft) in het geval van jongeren jonger dan 16 die min of meer actief in opleiding zijn en hoe hier mee om te gaan kwam aan de orde. Dit is een zeer actueel probleem, want met betrekking tot verzekering, ARBO en de statuten van GVM is er eigenlijk geen echte mogelijkheid deze molenliefhebbers iets concreets te bieden in de opleidingssfeer. Het bestuur is met het probleem bezig en op zoek naar een oplossing. Helaas ligt die niet voor het oprapen. De contacten tussen bestuur en afdelingsbesturen - infor-

matievoorziening – kwam aan de orde en er zijn wat afspraken over gemaakt. Het afdelingsbestuur uitte tevens zijn zorg over de werkdruk bij het landelijke bestuur: veel projecten die parallel lopen (en elkaar mogelijk verstoren) en of het bestuur zo niet teveel hooi op z'n vork nam. Het bestuur is echter van mening dat de parallel verlopende projecten geen probleem zijn voor de projecten zelf en met dat hooi valt het op zich ook wel mee. Er ligt wel een redelijke bult, maar het zou normaal gesproken niet onverwerkbaar hoeven zijn. Helaas zijn er wat externe bronnen die af en toe wat extra hooi op de bestuursvork gooien, wat de voortgang van de normale werkzaamheden wel eens wil verstoren. Aan het eind van de avond namen

beide besturen afscheid en werd afgesproken voor het begin van de excursie de volgende dag. Twee bestuursleden, voorzitter Gerard Schoumans en het kersverse

bestuurslid Antoine Walseman zouden ons gaan begeleiden.

Zaterdagmorgen waren Gerard en Antoine present om ons rond te leiden door het Gooise deel van de afdeling. De eerste stop werd de korenmolen van Laren, waar Hans Calis ons van harte welkom heette. Helaas was de wind nog zwak en de biotoop is nou ook niet echt bevorderlijk, dus met het draaien wilde het niet echt lukken. De locatie is op zich al wonderbaarlijk met een voor de straat deels opgeofferd molenerf. Het gevlucht draait vrolijk over de weg, die dan is afgezet met wat hekjes en kettingen. Niet echt ideaal...

De molen zelf is ook nogal opmerkelijk: een binnenkruier, maar zo slank dat dit niet echt voor de hand zou liggen. Het kruirad is vrij klein en van een opmerkelijke constructie: het is net een houten scheprad! Het fraaie bovenwiel met snijwerk werd bewonderd en de nogal typische inrichting van de molen gaf heel wat gesprekstof. Inmiddels werd het tijd om de rit te vervolgen en op weg te gaan naar molen nummer 2.

De Onrust te Muiderberg, de bekende molen van het Naardermeer. Vrijwillig molenaar Ton Stoffelen ving ons buiten al op en leidde ons rond. Ook hier weer veel gespeculeer over de diverse constructies in de molen. Malen zat er niet meer in, vanwege het seizoen. Na 1 april wordt er geen water meer uit het meer uitgeslagen, want dan zou men weer duur leidingwater(!) moeten kopen om het peil weer op niveau te krijgen. Afgezien daarvan (de hele zomerperiode een beetje voor de prins draaien) is die molen een weldaad voor de watermole-

naar: in het maalseizoen kun je een halve week malen voor het peil merkbaar is gezakt. Met ca. 700 hectare water achter de molen is dat ook niet zo verwonderlijk. Afijn, je kunt er wel uren kijken en kletsen, maar we moeten weer verder.

Korenmolen De Vriendschap te Weesp, waar Wouter Pfeiffer al ruim 25 jaar de scepter zwaait. Zeer bijzonder die molen, met 4 koppel stenen op 2 halfzolders

die kennelijk de uitzondering op het min of meer regel zijn, dat halfzolders geen dikke 1,6 meter boven de vloer uitsteken: hier dus wel. De molen is behoorlijk compleet met een buil, mengketel en nog "wat" molenzaken die Wouter in de loop der tijd verzameld heeft. Ook de Arbo en de jeugdige molenvrienden kwamen nog even aan de orde.

De dag vorderde al aardig en het werd tijd de rondrit te vervolgen. Dit keer eerst op weg naar de lunch! Langs een gezellig smal slingerdijkje, met hier en daar nul-komma-niks uitzicht op de volgende bocht - het viel gelukkig mee met tegenliggers - reden we langs de Garster molen (van de Utrechtse Molenstichting) en de Hoeker (particulier bezit). Twee poldermolens die in nogal desolate staat verkeren. Bij de Garster is helaas akelig dichtbij ook nog een gemaal en een daarbij behorend flinke woning gebouwd, de Hoeker staat er qua biotoop eigenlijk helemaal niet slecht bij. Van de technische toestand kan dit helaas niet gezegd worden en de stichting heeft er een echt zorgenkind aan. Helaas heeft de stichting een financieel nogal moeilijke tijd. Een stukje voorbij de Hoeker stond onze lunch te wachten: Kaasboerderij De Willigen, waar de oude koestal in gebruik is als winkel en lunchroom. Na een rondleiding door de kaasmakerij werd de lunch genuttigd, gezeten op stobalen. Met de buikjes vol met lekkere kaas, verse koemelk en echte karnemelk werd de rondrit voortgezet. We waren al wat uitgelopen en moesten echt weer verder.

Korenmolen De Ruiter te Vreeland. We kwamen precies "op tijd" om Arie Vink nog even gedag te zeggen, want die moest helaas weer weg, waarna Nico Perdijk ons rondleidde. Hij is inmiddels 25 jaar molenaar op deze molen. De molen heeft een opvallend zwaar achtkant, van een voormalige poldermolen uit Barsingerhorn. Deze molen met Busselneuzen met remkleppen gaf voor ons nieuwe bestuurslid John van Heijningen mooi de gelegenheid dit systeem (met de schokdemper) eens van dichtbij te bekijken, nadat Nico de molen stilgezet had uiteraard. De gesprekken gingen vervolgens over fokken, busselneuzen en restauraties. Ook de biotoop was aan de orde geweest, met name de aanpak die men vanuit de molen had gevolgd om bij de begraafplaats aan de overkant wat verbetering te bewerkstelligen. Daar kun je wat van leren, van zulke ervaringen.

De Loenderveense Molen achter Loenen aan de Vecht, met uitzicht op De Hoop. Jan van Bergeijk is een van de instructeurs in deze afdeling. De molen bemaalt een waterwingebied voor drinkwater. Je zou zeggen dat ze dat water juist nodig hebben voor de drinkwatervoorziening, maar ik heb een deel van de uitleg gemist.

Ik stond natuurlijk weer iets anders te bekijken. Heel opmerkelijk is dat de molen in 1956 is gerestaureerd en dat toen de verrotte stijlen naast het scheprad gewoon maar onder de korbeel zijn afgezaagd en vervolgens zijn aangeheeld met een stuk beton! Bekisting onder de stijl gemaakt en volgieten die handel. Ook de tafelementen rond het scheprad zijn toen in beton uitgevoerd. Tegenwoordig zou dat ondenkbaar zijn, hoewel men met giethars ook erg ver gaat soms. Net als bij de Onrust ook hier een joekel van een scheprad en daarachter zelfs nog veel meer water, dus veel maalwerk. Ook vrij bijzonder zijn de fokken met druppelvormige neuslijst. Je zou denken dat het ook zou bijdragen in de stevigheid, maar volgens Jan maakt dat "geen ruk uit". De druppel zit er om aërodynamische redenen. Of het echt helpt? Inmiddels begon het weer tijd te worden om de rit te vervolgen naar ons laatste bezoekadres. Na afscheid genomen te hebben klom iedereen weer in de auto en gingen we op weg naar De Hoop in Loenen aan de Vecht.

Waar Jeroen Veltrop al een hele tijd op ons had zitten wachten, want al met al was de excursie nogal uitgelopen. Deze molen is ook van de Utrechtse Molenstichting en het oude motorhok onder aan de molen is door Jeroen en wat helpers geschikt gemaakt als leslokaal voor de theorielessen. Beneden in de molen ligt ook een groot onderwiel dat klaar ligt voor de wipmolen van Oudegeinse Poldermolen te Nieuwegein, waarvan

verplaatsing al enige jaren op het programma staat. Een bovenwiel staat er ook naast tegen de muur. Jeroen is heel erg enthousiast en legt uit over de molen (een achtkante onderbouw, waar in 1902 een ronde molen op gemetseld is nadat de achtkante verbrand was), zijn inspanningen om de molen te completeren en de medewerking (of het gebrek daaraan) die van de diverse instanties gekregen wordt. Al met al heeft Jeroen nog heel wat werk voor de boeg. Behalve de molen zelf geeft ook de biotoop nogal wat zorg. We wensen Jeroen veel succes met al die uitdagingen.

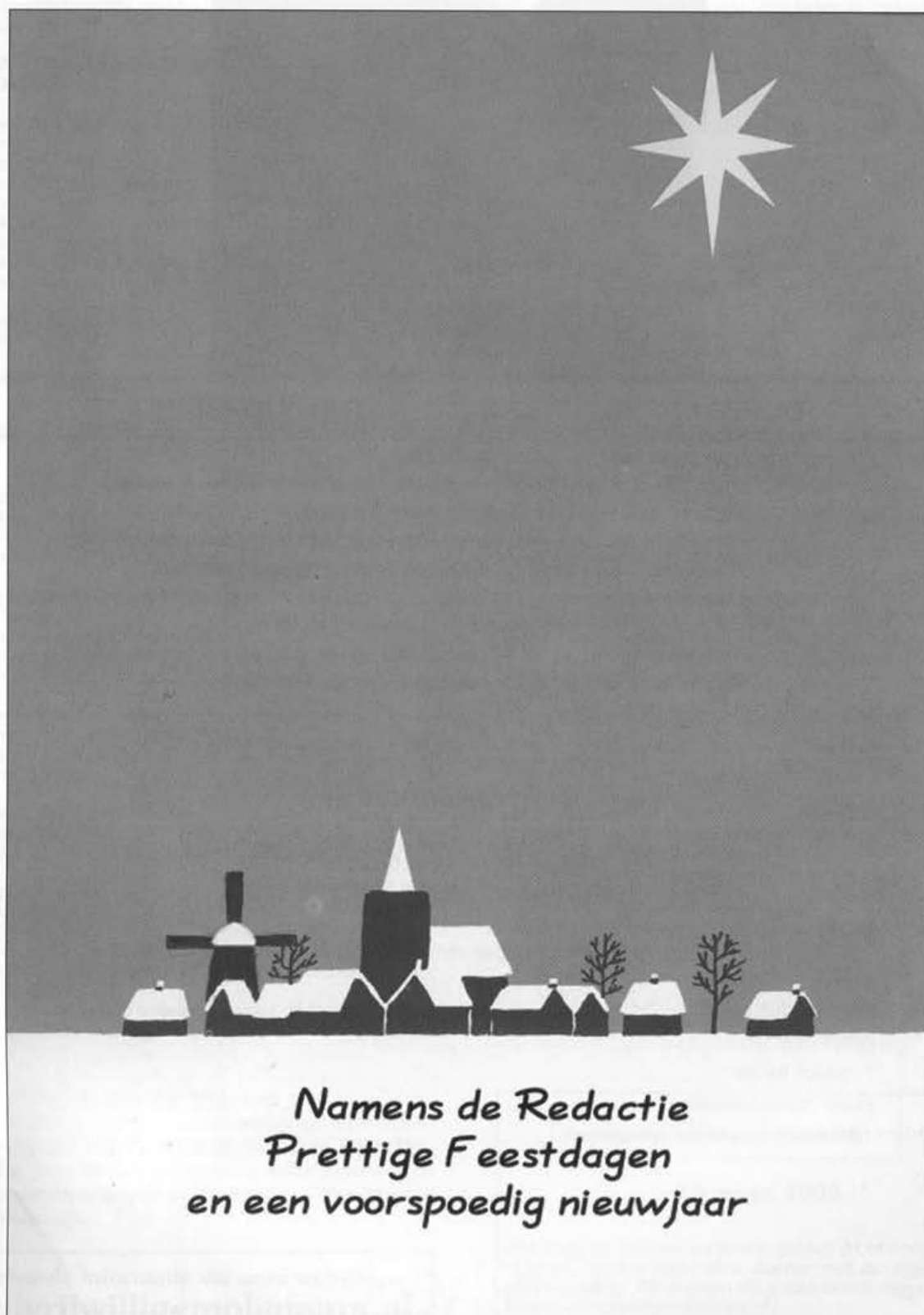

Tenslotte werden we weer afgezet bij Hotel De Witte Bergen te Eemnes. Gerard en Antoine werden hartelijk bedankt voor de rondleiding en ieder ging zijn weg.

Het bestuur wil het afdelingsbestuur hierbij (nogmaals) hartelijk danken voor de organisatie en de hartelijke ontvangst. Ook de molenaars van de bezochte molens

worden hartelijk bedankt voor hun medewerking en enthousiasme. Het duurt helaas wat lang, maar alvast tot ziens bij het volgende bestuursbezoek, over een jaar of elf!

Namens het bestuur,
Andreas de Vos

Effectief besparen op stoffilters?

Een goeie tip voor een simpele besparing? De levensduur van de stoffen filters die u gebruikt, kunt u gemakkelijk met een factor twee of drie verlengen! Kwestie van ze perfect te laten reinigen door Wilhelmina, een bedrijf dat hierin is gespecialiseerd.

Uiteraard gaat Wilhelmina hierbij buitengewoon omzichtig te werk.

Zo wordt voor elke nieuwe klant eerst een proefwassing verricht. De resultaten hiervan worden in een helder rapport vastgelegd en uitvoerig doorgesproken.

Zodat er geen vuiltje aan de lucht is bij het reinigen van uw kostbare filters.

Wanneer u even belt of faxt zitten we snel bij elkaar aan tafel.

U kunt ook onderstaande bon in een ongefrankeerde envelop stoppen en sturen naar:

Wilhelmina Textieldiensten b.v., Antwoordnummer 23, 5700 WB Helmond.

wilhelmina
zorg voor uw zaak

Wilhelmina Textieldiensten b.v., Postbus 200, 5700 AE Helmond,

Telefoon: 0492 598181, Fax 0492 526105.

Steunpunten in Apeldoorn, Roosendaal, Hoogeveen en Woerden

- BON** Neem a.u.b. contact met mij op voor:
- ☐ nadere informatie over het reinigen van stoffilters;
 - ☐ het maken van een afspraak.

Naam bedrijf.....

Adres.....

Postcode/plaats.....

Naam contactpersoon.....

Telefonisch bereikbaar op nummer.....

UITGAVEN VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

ten behoeve van de opleiding tot vrijwillig molenaar

HET ENTREEPAKKET

De basiscursus - op enkele hoofdstukken na gereed.

Alle overige lesstof wordt in de loop van de tijd nieuw vervaardigd en uitgegeven en zal in de loop van de tijd worden toegezonden.

De leden in opleiding dienen dit pakket bij aanmelding aan te schaffen (niet inbegrepen in de contributie!) het pakket is inclusief de Verzamelinformatie praktisch lesmateriaal.

De prijs bedraagt € 35

UITGAVEN TER VERBREIDING VAN DE KENNIS OVER MOLENS

Informatie XIII - Wieksysteem Ten Have.

Prijs € 6 (inclusief porto) nog enkele exemplaren verkrijgbaar

Informatie XVI - Waarom draaien molens linksom? Waarom helt de bovenas? De tonmolen.

Prijs: € 6 (incl. porto).

Informatie XIX - Molenaarserveringen Jb.Kaal.

Prijs: € 6 (inclusief porto)

Informatie XXII - Bovenassen.

Prijs: € 6 (inclusief porto)

Mappen voor de basiscursus

Prijs: € 9 (incl. porto).

HACCP-Rapport Hygiëncode

Te bestellen via Gilde verzendingen

Inclusief porto € 27,50

Exclusief porto € 22,50

GRATIS UITGAVEN

- Statuten en Huishoudelijk Reglement
- Bladen voor het maalboekje voor leden in opleiding en geslaagde leden
- Examenreizen
- Modelcontract vrijwillig molenaar
- Folder Gilde verzekeringen

Voor inlichtingen over de Gilde-uitgaven en bestellingen kunt u contact opnemen met:

Gildeverzendingen

H.P.A. (Hub) van Erve

Hoevense Kanaaldijk 9

5018 EA Tilburg tel. 013-5362100

verzendingen@vrijwilligemolenaars.nl

AANBEVOLEN LITERATUUR VOOR DE OPLEIDING

Molens

Ir. F. Stokhuyzen

Kopie op A4-formaat.

Prijs: € 12 (incl. porto).

Te bestellen bij de Gildeverzendingen

Opleiding Watermolenaar

Ing. J. den Besten

Te bestellen door overmaking van € 23

(incl. porto) op girorekening 139754 t.n.v. J. den Besten te

Loenen aan de Vecht

Wiekssystemen voor polder- en industriemolens

Te bestellen door overmaking van € 11,50

(incl. porto) op ABN AMRO rekening 55.44.45.050 t.n.v.

G.J. Pouw te Naarden

Over molens der Fam. Honig

Door: P. Boorsma

Prjs € 8,00 (incl. porto). Te bestellen bij Gilde verzendingen

Lesbrief Poldermolen compl. Prijs € 6,00

Lesbrief Korenmolen compl. Prijs € 6,00

Lesbrief Watermolen compl. Prijs € 6,00

Deze lesbrieven zijn bedoeld voor leerlingen van de hoogste klassen van het Basisonderwijs of de laagste klassen van het Voortgezet Onderwijs.

De lesbrieven omvatten de lesbrief zelf voor de leerlingen, een docentenhandleiding en een werkblad.

Veiligheid op Wind- en Watermolens

"De Hollandsche Molen"

Prijs € 5 (incl. porto). Te bestellen bij Gildeverzendingen.

Zingende Stenen D.J. Abelskamp

Prijs: € 21 (incl. porto)

Dit boek is te bestellen door overmaking op Raborekening 13.53.85.210 van G.W.M. Barendse, penningmeester van de Cursuscommissie, te Poeldijk

Werking van de pelmolen

door: P. Havik

Prijs € 6,00 (incl. porto). Te bestellen bij Gildeverzendingen

Strijkstickers

Gilde embleem voor op de kleding, Prijs € 1,55 Te bestellen bij Gildeverzendingen

Allerhande informatie via onze website

www.vrijwilligemolenaars.nl

Voor bestellingen van molenartikelen bij De Hollandsche Molen kan men gebruikmaken van het e-mailadres dhm@molens.nl

© 2004 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronische gegevensverwerking of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Allerhande informatie via onze website:
www.vrijwilligemolenaars.nl

De volgende Gildebrief verschijnt omstreeks:

15 maart 2005

Wie kopij op diskette aanlevert, gelieve dit te doen in wp07, of Word 2000 in platte tekst, dus niet met een eigen opmaak en/of indeling. Aanleveren via e-mail is ook mogelijk
Redactie@vrijwilligemolenaars.nl

